

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Andra kammaren.

Nr 26.

Onsdagen den 13 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att herr riksdagsman Emil Kristensson, som lider av influensa (?) på grund härav tills vidare är förhindrad att delta i riksdagsarbetet, intygas.

Stockholm den 12 mars 1918.

Carl Wærndt.

legit. läkare.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 134, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning m. m.; och

nr 141, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 146, angående särskild ersättning till vissa flottan tilldelade värnpliktiga under mobiliseringstjänstgöring;

nr 147, angående leverans av oljor till marinen; och

nr 137, angående gäldandet av vissa å krigstjänstgöringstid belöpande pensionsavgifter för armén tillhörande personal.

§ 3.

Vidare föredrogos var efter annan och remitterades till statsutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 331—333 av herr *Tengdahl* och nr 334 av herr *Helger*.

Andra kammarens protokoll 1918. Nr 26.

§ 4.

Jordbruksutskottets härfå föredragna utlåtanden nr 26—28 bordlades åter.

§ 5.

Ang. tillstå-
tande av ett
särskilt ut-
skott.

Härefter föredrogs första kammarens på bordet vilande protokollsutdrag, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess beslut att ett särskilt utskott bestående av 16 ledamöter, 8 från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner nr 135, med förslag till lag om fattigvården m. m.; och nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 6 i lagen den 29 maj 1896 angående blindundervisningen m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Därvid yttrade:

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag kan för min del icke finna, att det är lämpligt, att riksdagen utser ett särskilt utskott för behandling av förevarande kungl. proposition. Jag kan för min del icke finna annat, än att lagutskottet lämpar sig för behandling av propositionen. Jag vet mycket väl, att det kan finnas vissa synpunkter, som man särskilt kan vilja ha fram vid behandling av propositionen, och att man därför kan vilja sätta in i det särskilda utskottet ledamöter, som kanhända icke finnas i lagutskottet. Men å andra sidan kan jag icke förstå annat, än att lagutskottet, med den sammansättning det har, är, särdeles lämpat att behandla frågan. S'all man sätta till ett särskilt utskott, så blir det stora svårigheter i andra avseenden. Såvitt jag förstår, måste riksdagen tillsätta ett särskilt utskott för behandling av den väntade propositionen angående vattenrätten. Skall man nu tillsätta också detta särskilda utskott, så skulle det vara att bryta sönder de andra utskotten i alltför hög grad.

Jag anser sålunda, herr talman, att den här propositionen bör hänvisas till behandling av lagutskottet, och jag ber alltså att få yrka avslag på den väckta frågan om tillsättande av ett särskilt utskott för ändamålet.

Herr Röing instämde häruti.

Herr Lindman: Herr talman! Då fråga blivit väckt om tillsättande av ett särskilt utskott för behandlingen av denna vidlyftiga kungl. proposition, så har jag för min del en annan uppfattning därom än den, som uttalades av den siste ärade talaren. Man behöver ju endast se på den stora, väldiga lunta, som fattigvårdskommitténs

betänkande omfattar, och se även på den digra kungl. propositionen, som i dag kommit oss tillhanda, för att förstå, att det är ett synnerligen vidlyftigt och omfattande ärende, som här ligger på riksdagens bord för avgörande. När man har ett sådant vidlyftigt ärende, så vill det förefalla, att det skulle vara en stor fördel, ifall riksdagen tillsatte ett särskilt utskott, i vilket riksdagen då naturligtvis kunde insätta just de personer, som lämpa sig för behandlingen av detta ärende och som även ha tid att uteslutande ägna sig åt behandlingen av denna fråga. Den kungl. kommittén har suttit och arbetat med detta ärende i tio år. Så kommer ärendet nu till riksdagen, och då skall ett förut arbetstyngt utskott, vars flesta medlemmar ju icke varit med och deltagit i kommittéarbetet och icke haft tillfälle att förut sätta sig in i frågan, taga hand om detsamma. Jag menar då, att det vore bät're att lämna uppdraget åt ett särskilt utskott. Det är, synes det mig, ytterst nödvändigt och angeläget, att så sker. Nu invänder man, att det blir svårt att få ihop ett särskilt utskott. Vi ha redan förut ett särskilt utskott och komma säkerligen att få ett till för behandlingen av frågan om vatt nrätten. Jag tror dock icke, att det skall möta några särskilda svårigheter. Ty i det nu föreslagna särskilda utskottet skulle ju kunna sättas in medlemmar, som sitta som ledamöter i de ordinarie utskotten och som lämpa sig för ändamålet, och de skulle då i sin tur ersättas av suppleanter. Detta kan alltså icke vara något avgörande skäl, enligt min uppfattning. Herrarna kunna också tänka på, att om det icke hade mött formella hinder, så skulle vi haft två lagutskott från början av denna riksdag, och då hade vi ju i alla fall fått tillsätta ett utskott mer.

För övrigt vill jag säga, herr talman, medan jag har ordet, att om andra kammaren icke skulle besluta, att detta ärende skall gå till ett särskilt utskott, så anser jag det ganska påtagligt, att det icke skulle gått till lagutskottet utan till konstitutionsutskottet, därför att det innefattar förslag om ändringar av kommunallagar, och sådana förslag skola gå till konstitutionsutskottet. Att den kungl. propositionen, som man ju icke ännu haft tillfälle att ta del av, därför att den kommit på kammarens bord först i dag, innefattar bestämmelser, som äro av kommunallags natur, torde knappast behöva påvisas. Det är fullkomligt oförtydligt. Dessutom framgår det tydligt av den behandling, som fattigvårdslagstiftningsfrågan fått i riksdagen tidigare, nämligen år 1871. Ty i den kungl. förordning angående fattigvården, som varit gällande hittills heter det, att Kungl. Maj:t hade då inlämnat ett förslag till riksdagen, på det att riksdagen ifråga om de delar av förslaget, vilka voro att hänföra till kommunallag eller anginge statens skyldighet i vissa fall att bekosta fattigvård, måtte, enligt 57 § regeringsformen, fatta beslut samt över förslaget i övrigt avgiva yttrande. Detta ärende gick då till lagutskottet och behandlades där. Men Kungl. Maj:t sade uttryckligen, att det innehöll bestämmelser, som voro av kommunallags natur. Att det då gick till lagutskottet var naturligt, därför att kommunallagsfrågor gingo då till lagutskottet. Men efter år 1910 är behandlingen av kommunallagar överflyttad till konstitutionsutskottet.

Ang. tillsättande av ett särskilt utskott.

(Forts.)

Ang. tillsät-
tande av ett
särskilt ut-
skott.
(Forts.)

Följaktligen, om detta ärende var av kommunallags natur 1871, så är det också av kommunallags natur 1918 och skall, efter min uppfattning, oförtydligt gå till konstitutionsutskottet.

Emellertid vill jag icke påyrka, att det skall gå till konstitutionsutskottet, fastän jag anser det vara det riktiga, utan jag ber, herr talman, att få anhålla, att andra kammaren icke motsätter sig förslaget om att lämna detta stora ärende till ett särskilt utskott. Jag hemställer därför om bifall till detta förslag, som väcktes i går.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Den föregående ärade talaren gjorde gällande, att för den händelse detta ärende icke remitteras till särskilt utskott, så bör det remitteras till konstitutionsutskottet, icke till lagutskottet, och han anförde en del skäl för den meningen. Jag undrar, om den meningen är riktig. I riksdagsordningen står, att konstitutionsutskottet skall behandla frågor rörande stiftande, ändring och upphävande av »kommunallagarna». Men då där talas om kommunallagarna menas nog de år 1862 antagna kommunallagarna, och dit hör, som bekant, icke fattigvårdsförordningen. Det finns åtskilliga lagar och författningar, som innehålla en hel del bestämmelser av kommunallags natur, såsom fallet är med fattigvårdsförordningen, men förslag rörande sådana författningar ha även efter 1910 års grundlagsändring upprepade gånger gått till lagutskottet. Jag erinrar om slakthuslagen, lungsotslagen m. fl. Om man ser på det kommittébetänkande av år 1908, vilket låg till grund för grundlagsändringen beträffande utskotten, vill det också förefalla, som om kommittén uteslutande tänkt på 1862 års kommunallagar, när den föreslog, att behandlingen av kommunallagarna skulle hänskjutas till konstitutionsutskottet. Kommitterade åberopa nämligen såsom skäl för att man skulle frångå dylika ärenden från lagutskottet, att kommunallagstiftningen hos oss stode i samband med grundlagstiftningen nämligen med hänsyn till grunderna för första kammarens tillsättande. Och det skälet gäller icke beträffande sådana förordningar som fattigvårdsförordningen, utan det gäller endast 1862 års kommunallagar.

Utän att inlåta mig på frågan om kammaren bör antaga eller icke antaga första kammarens inbjudan att tillsätta ett särskilt utskott för denna frågas behandling vill jag sålunda beträffande det spörsmål, som herr Lindman upptog, som min bestämda mening uttala, att goda skäl tala för att detta ärende grundlagsenligt bör gå till lagutskottet, icke till konstitutionsutskottet.

Herr Hederstierna: I motsats till den siste ärade talaren vill jag ur rent statsrättslig synpunkt framhålla, att det torde vara så, att man måste betrakta fattigvårdslagen såsom en kommunallag. Enligt doktrinen höra till kommunallagarna bland annat sådana författningar, som berör skyldigheter och rättigheter i förhållandet mellan kommunen och dess medlemmar. Redan detta visar ju, att fattigvårdsförordningen hör till kommunallagarna, ty den innehåller stadganden angående vissa skyldigheter, som en kommun har mot sina

medlemmar. Men även om man inte vill taga det så vidsträckt, så måste man väl i alla fall med stöd av 57 § regeringsformen, där kommunallagarna första gången omnämnas i våra grundlagar, hänföra fattigvårdsförordningen till kommunallagarna. Där står nämligen, om jag minns rätt: Huruledes menighet må för sina egna behov sig beskatta, därom stadgas i kommunallagarna, vilka stiftas av Konungen och riksdagen gemensamt. Då nu fattigvårdsförordningen särskilt säger, att avgifterna för fattigvården inom en kommun skola betäckas genom skatter, som skola utgå efter samma grunder, som gälla för kommunalskatter i allmänhet, så innehåller detta stadgande alldeles givet just en sådan bestämmelse, som enligt gällande regeringsform hör till kommunallagarna. Således ur rent principiell synpunkt är det mig omöjligt att komma ifrån att fattigvårdsförordningen är en kommunallag.

Men därjämte är att märka, att man kommer till samma slutsats även rent historiskt sett. Kommunallagarnas första rent tekniska omnämnande i grundlagarna skedde i sammanhang med tillkomsten av den nya riksdagsordningen, då de ord angående kommunallagarna, som jag erinrade om, infördes i 57 § regeringsformen. Förut hade ju förordningarna om kommunalstyrelse på landet och i stad samt landstingsförordningen stiftats av Konungen ensam. Men då man nu byggde den nya riksdagsordningen i mycket på kommunallagarna, så var det klart, att man också skulle hänföra kommunallagarna till Konungens och riksdagens gemensamma lagstiftningsområde, och därför infördes detta stadgande. När så sedermera Kungl. Maj:t bara några år efteråt, år 1871, framlade förslaget till ännu gällande fattigvårdsförordning, så säger han, såsom herr Lindman nyss erinrade, i ingressen, att han anser sig böra hänskjuta fattigvårdsförordningen till riksdagen, därför att den innehåller åtskilliga bestämmelser, som äro av kommunallags natur. Det är sålunda alldeles uppenbart, att redan då, i sammanhang med införandet i våra grundlagar av ordet kommunallag, man hade den åsikten, att en sådan förordning som fattigvårdsförordningen var av kommunallags natur. Sedan kan jag nämna, att då remitterades denna proposition till lagutskottet. Men man var mycket tveksam, huruvida detta var rätt, och det berodde därpå, att på den tiden stod det, att lagutskottet behandlar frågor angående stiftande, ändring och förklaring av allmän civil-, kriminal- och kyrkolag. Med rätta ansåg man då naturligtvis, att fattigvårdsförordningen icke var någon allmän civillag. Men det hindret togs bort 1882 i annat sammanhang. Och efter det ansågs det i doktrinen klart, att lagutskottet hade att behandla fattigvårdsfrågor. Sedan har man, såsom den siste ärade talaren nämnde, år 1910, för att lätta lagutskottets arbetsbörda, överfört kommunallagarna från lagutskottet till konstitutionsutskottet. Nu är jag den förste att erkänna, att även efter år 1910 har man remitterat frågor som berört fattigvårdsförordningen, till lagutskottet. Men då har det berott på gammal vana, och vidare har det, de två gånger det skett, tydligen varit frågor, som icke direkt berört kommunen och de enskilda kommunmedlemmarna. Nu däremot är den frågan alldeles

*Ang. tilläit-
tande av ett
särskilt ut-
skott,
(Forts.)*

Ang. tillsät-
tande av ett
särskilt ut-
skott.
(Forts.)

speciellt uppe, då fattigvårdsförordningen i hela dess vidd skall granskas. Och såvitt jag förstår, är det därför alldeles nödvändigt, att förslaget, om det skall remitteras till ett ordinarie utskott, remitteras till konstitutionsutskottet.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Den utveckling, som gjordes av den senaste talaren, rörande vad som med kommunallag bör förstås, synes mig i detta fall ha mycket litet verkligt bärande innebörd. Det är ju här inte fråga om vad doktrinen i allmänhet kan lära om detta begrepps omfattning, utan det är väl mer fråga om vad riksdagen för sin del avsåg, när den förde över frågor rörande kommunallagarna från lagutskottets till konstitutionsutskottets behandling. Jag tror, att man kan vara överens om, att riksdagen då sannserligen icke avsåg att med detta skulle följa, att till konstitutionsutskottets behandling skulle överflyttas alla möjliga förordningar och lagar, som kunna ha något med kommunallagarna att skaffa, utan meningen var — såsom också herr Jakob Pettersson redan anfört — att begränsa den komplex av lagar, som skulle överföras, till ett så pass strängt omskrivet område, som här har blivit påpekat. Man ville ha ändringar i de gamla kommunallagarna under konstitutionsutskottets behandling, därför att de hade sammanhang med själva konstitutionen av våra kommuner. Men man ville ingalunda, att därmed skulle följa hela den övriga komplex av ärenden som därmed stå i något sammanhang. Praxis har för övrigt också under de senaste åren efter denna förändring varit den, att till lagutskottet ändå har gått en hel del lagar vilka alldeles avgjort lika väl som fattigvårdsförordningen kunna enligt herr Hederstiernas definition, sägas vara av kommunallags natur sådana som slakthuslagen, vaccinationslagen, lagen om sedligt försummade barn och lagen om behandlingen av tillhörigheter till i lungsvot avlidna personer m. fl. Sådana slags frågor skulle ju eljest ha förts till konstitutionsutskottet! Men var och en måste väl säga sig, att så aldrig varit riksdagens mening med den gjorda omflyttningen från lagutskottet till konstitutionsutskottet.

För övrigt är det uppenbart, att hela denna diskussion om konstitutionsutskottet är i denna stund synnerligen ofruktbar ty förhållandet ligger utan allt tvivel så, att därest framställningen om ett särskilt utskott icke bifalles, så blir resultatet, att frågan går till lagutskottet. Så har, efter vad som sagts mig, första kammarens beslut varit, och så blev också talmännens slutliga ståndpunkt efter den behandling, som detta ärende undergick inom talmanskonferensen.

Då återstår frågan, huruvida det skulle vara lämpligt att föra denna sak till ett särskilt utskott. Jag skall ingalunda bestrida, att det finns skäl därför. Men det är nog också ett förhållande som måste beaktas, att genom den omständigheten, att kammaren har disponerat vissa av sina krafter såsom ordförande i särskilt de ständiga utskotten så är kammaren inte längre fullständigt fri i sitt

val av ledamöter i det särskilda utskottet vid detta tillfälle. Den synpunkten bör kanske också väga något, när det gäller att få de fullt lämpliga krafterna för behandlingen av denna högviktiga fråga. Jag skall, efter den behandling, som detta ärende hade inom talmanskonferensen, icke tillåta mig att göra något yrkande. Jag har blott velat framhålla att saken icke ligger fullt så enkelt i detta fall, och överlämnar för övrigt alldeles åt kammaren att fatta beslut i det enda val, som föreligger, nämligen valet emellan att bifalla framställningen om ett särskilt utskott eller att låta frågan, såsom den efter min övertygelse rimligen bör på grund av hela sin natur, gå till lagutskottet.

Ans. tillsättande av ett särskilt utskott.

(Forts.)

Herr vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman! Jag begärde ordet för att fästa kammarens uppmärksamhet på — men jag är därvidlag förekommen av herr Branting — att det tjänar bra litet till att diskutera frågan om detta ärende bör remitteras till konstitutionsutskottet eller till lagutskottet. Andra kammaren har ju redan under gårdagen fattat det beslutet, att därest ärendet icke remitteras till särskilt utskott, skall det överlämnas till lagutskottet. Och jag har här i min hand ett protokollsutdrag från första kammaren, som visar, att man där har fattat enahanda beslut. Vad herr Hederstierna anförde utgör sålunda allenast ett klander mot båda kamrarna för de beslut, som fattats.

Huruvida frågan bör gå till särskilt utskott eller till lagutskottet, kan vara en smakfråga. Jag har för min del den uppfattningen, att lagutskottet är väl skickat för att behandla ärendet, isynnerhet som den nuvarande ordföranden i lagutskottet varit ledamot av fattigvårdskommittén. Jag skall emellertid icke framställa något yrkande, eftersom jag deltagit i talmanskonferensen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels att kammaren måtte biträda första kammarens ifrågavarande beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl Maj:ts propositioner nr 135 och 136 m. m., dels ock att kammaren ej måtte biträda berörda beslut; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren må biträda första kammarens ifrågavarande beslut om tillsättande av ett särskilt utskott för behandling av Kungl. Maj:ts propositioner nr 135 och 136 m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beslutit ej biträda berörda beslut.

Ang. tillsät-
tande av ett
särskilt ut-
skott.

(Forts.)

Omröstningen utföll med 115 ja mot 79 nej; och hade kamma-
ren alltså beslutat att biträda första kammarens ovannämnda beslut.

§ 6.

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.

Till avgörande förelåg nu jordbruksutskottets utlåtande, nr 22,
i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets för-
beredande behandling hänvisad motion, nr 224. hade herr *Olsson* i
Berg hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t an-
hålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, om och på vilka villkor
premier skulle kunna tilldelas tjänare, tjänarinnor, statare, dagkar-
lar och torpare, som under vissa år haft ständigt anställning i jord-
brukets tjänst, och därefter till riksdagen inkomma med de förslag,
vartill denna utredning kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till nå-
gon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Ernst A. Lindblad*, *Öberg*, *Nilsson* i Landeryd, *Olaus
Pettersson* och *Anderson* i Knapasjö, som föreslagit, att riksdagen
måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, i
vad mån och på vad sätt belöningar från det allmännas sida åt jord-
bruksarbetare, i större utsträckning än som nu skedde, borde komma
till stånd, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utred-
ningen kunde föranleda; samt

av greve *Wachtmeister*, friherre *Silferschiöld* och friherre *Her-
melin* mot vissa delar av utskottets motivering.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr *Olsson* i Berg: Herr talman mina herrar! Det förslag
jag i denna motion framlagt, vari ej mindre än 49 av kammarens
ledamöter instämt, har till syftemål att bringa nödig arbetskraft åt
jordbruket. Att frågan är både aktuell och beaktansvärd, torde väl
alla vara ense om, alla som i någon mån känna till förhållandena och
som kunna inse den stora betydelsen av att jorden skötes så, att den
kan frambringa produkter, och att dessa produkter bliva inbärgade
och tillvaratagna.

Nödvändigheten av att i vårt eget land och av vårt eget jordbruk
kunna frambringa så mycket som möjligt är för att kunna själför-
sörja oss, borde väl stå klar för alla; erfarenheten lär oss detta för
varje dag som går, ty dagligt bröd vilja vi alla ha, och då vi nu ej
kunna från utlandet få in något nämnvärt i förhållande till vad vi
behöva, så få vi göra allt vad i vår mänskliga förmåga står för att
odla och beså jorden samt för att tillvarataga de skördar som vi

vänta, att jorden skall bära, och som skola bliva icke allenast en lön för deras arbete, som odla jorden, utan också bliva till nödortvigt uppehälle för hela befolkningen i detta land. Ty svält och hungersnöd vilja vi nog alla undslippa.

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.

(Forts.)

Att bristen på jordbruksarbetare länge har varit och fortfarande är mycket stor, känna alla jordbrukare till, och detta kan icke förnekas av någon.

I motionen har jag påvisat några av de mångfaldiga olägenheter och förluster, som bristen på arbetare förorsakar jordbruket, samt att orsaken till denna brist är, att arbetsfolket dragits från jordbruket till industrien, lockade av den högre avlöning som industrien kan lämna sina arbetare, ävensom av den kortare och mera bestämda arbetstiden, som arbetsgivare på industriens område kunna till följd av omständigheterna bestämma, i olikhet mot vad jordbrukets arbetsgivare kunna göra. Ty, som alla veta, är jordbruket och växtligheten beroende av vädret, och den jordbrukare som icke är påpasslig och arbetar dagen i ända bittida och sent, då jorden är tjänlig för bearbetning och sådd och då vädret är gott för bärgningen, han får icke sin jord skött eller sin skörd bärgad. Därför kan icke jordbruksarbetarnes arbetstid bliva så bestämd som industriarbetarnes, såvitt icke jordbruket skall äventyras.

Jag har även i motionen dragit fram några exempel och med några siffror påvisat den stora prisskillnaden, som råder mellan industrivarorna och lantmannaprodukterna och som visar att det är rakt omöjligt för jordbruket att lämna så hög ersättning åt sina arbetare, som industrien kan göra.

Att nu något bör göras och göras snart för att råda bot för missförhållandena och svårigheterna, borde väl vara en gemensam angelägenhet, och nog borde väl litet var kunna enas om att målet, som motionen syftar till, är gott, då detta mål är att kunna förmå så stor del av folket att sysselsätta sig med och stanna vid jordbruket, att jorden kan ordentligt skötas och bära frukt till föda för både människor och djur i Sveriges land.

Nu kan det ju vara och är också delade meningar om den eller de vägar, som leda till detta mål.

Majoriteten i jordbruksutskottet har avstyrkt denna motion. De anse det visserligen önskvärt, att åtgärder vidtagas för att draga arbetare till jordbruket, men de förkasta den väg motionen pekar på. Och de visa då sannerligen mycket litet på någon annan framkomlig väg, och fråga är, om de, när det kommer till kritan, ens vilja vara med om den väg, som de själva här mycket snävt och ålgiltigt påvisa, vilket jag senare vill komma till.

Jag har i min motion sagt här: »Såsom medel att avhjälpa dessa stora olägenheter, som bristen på arbetare inom jordbruket förorsakar kan ju tänkas högre priser på lantmannaprodukter, så att jordbruket kan tävla med industrien uti högre avlöning åt arbetarna, men det är svårt att uppnå detta mål och det torde möta många oförutsedda svårigheter.»

Nu har utskottet sagt: »Motionären har icke uttalat sig angå-

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.

(Forts.)

ende storleken av de föreslagna belöningarna, men synes avsikten vara att dessa skola bestämmas till sådana belopp, att jordbruksarbetarnes löreförmåner därigenom bliva till storleken jämförliga med industriarbetares löner. För vinnande av det med motionen avsedda syftet skulle sålunda med sannolikhet erfordras ett högst betydande årligt anslag.»

Jag är rädd för att det möter svårigheter. Jag undrar verkligen, om utskottsmajoriteten och deras meningsfränder i denna sak vilja vara med om att det blir fullt jämställt, så att jordbrukets arbetsgivare kunna betala lika mycket som arbetsgivarne på industriens område. Men om nu priserna kunde sättas lika högt, så återstår likväl den skillnaden i arbetstidens längd, varom jag talat i motionen. Det behöves något, som motväger detta, ty denna tid kan enligt mitt förmenande icke regleras så som ju kunde önskligt vara, den kan det icke, såvitt jordbruket skall bli skött.

Angående storleken av belöningarnas belopp har jag icke yttrat mig, jag har nog icke tänkt mig fullt så höga belopp, som utskottet tillägger mig att ha för avsikt. Jag har överlämnat detta åt den utredning, varom jag hemställt och som det ingalunda hade varit farligt för utskottet att gå med på; det hade visat, att utskottet haft intresse för en så viktig fråga, som detta är.

Nu erkänner utskottet möjligheten av, att den föreslagna åtgärden skulle draga arbetare till jordbruket samt förhindra jordbruksarbetarnes övergång till industrien, men ändå vill utskottet ej vara med om saken.

Utskottet säger vidare: »De fördelar, som härigenom kunde beredas jordbruket, skulle emellertid tydligen endast komma sådana jordbrukare till del, som hava jordbruksarbetare i sin tjänst, samt i viss mån bliva beroende av antalet anställda arbetare, under det att småbrukarna, som icke sysselsätta några legda arbetare, utan driva sitt jordbruk själva med tillhjälp av endast hustru och barn, icke skulle hava någon motsvarande fördel av premieringen». Här synes nog, som om utskottet hade missuppfattat min mening. Jag har aldrig menat, att det skulle vara arbetsgivarne, som skulle draga den största förmånen härav. Fördelen skulle i första rummet tillkomma arbetaren genom en dylik tillökning i avlöning, vilket också skulle verka gott och uppmuntra arbetare att komma till jordbruksarbetet och stanna kvar där. Sedan vore det ju en fördel för arbetsgivarne att han kunde få arbetsfolk och därigenom kunna sköta sitt jordbruk så, att produkter frambringas, men detta vore väl också en fördel för hela befolkningen. Och, för övrigt, vem kan stifta en lag, som blir till lika gagn för alla?

Aldrig har det varit min mening, att jordbrukaren skulle vid avtalen med sina arbetare under påpekande på dessa premier, trycka ner en eljest arbetaren tillkommande skäligen avlöning. Men då han icke kan lämna samma avlöning som industriens arbetsgivare, så vore detta en hjälp för honom, en bidragande orsak till, att han finge arbetare.

Sedan säger utskottet någonting högst märkligt, nämligen: »Denna omständighet i förening med utsikten av ökade premier för

den jordbruksarbetare, som kvarstannar i sin tjänst, synes utskottet möjligen kunna medföra, att den strävan att snarast möjligt förvärva eget jordbruk, som bör förefinnas hos varje dugande jordbruksarbetare minskas».

*Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.
(Forts.)*

Detta uttalande är ej litet förvånande. Då här är fråga om penningepremier, som skulle utgöra ett tillskott på den avlöning, arbetaren förut har, så skulle väl detta ovillkorligen bliva bidragande till att förbättra hans ställning så, att han så mycket förr kunde förskaffa sig eget jordbruk. Av detta utskottets uttalande kan man ej annat än draga denna slutsats: lämna arbetaren så litet avlöning som möjligt, så kan han så mycket förr skaffa sig eget hem.

Vidare säger utskottet:

»Det synes utskottet emellertid olämpligt att genom sådana konstlade medel, som motionären föreslagit, söka nå detta syfte.»

Ja, då kan man ju säga, att det är konstlade medel, som användas, då hushållningssällskapen, Patriotiska sällskapet m. fl. utdela penningebelöningar och medaljer för trogen och långvarig tjänst, samt då man vill uppmuntra och höja jordbruket, hästaveln och kreaturskötseln genom att premiera jordbruk, hästar, nötkreatur m. m.

Till sist säger utskottet:

»Enligt utskottets förmenande torde härför böra användas sådana medel, som sätta arbetsgivarne i tillfälle att med lämpligt avvägda förmåner kvarhålla sina arbetare i jordbruket samt göra detta så ekonomiskt bärkraftigt, att det kan nöjaktigt betala sitt folk.» Här kommer det bästa till sist! Detta skola vi taga mycket väl till vara, det är sagt i den lagstiftande riksdagen, och då taga vi lagfart därpå. Vi skola skriva det på minnestavlan med stora bokstäver. Utskottets mening är ju denna, att på jordbrukets produkter skola sättas så höga priser, att jordbruket bliver så ekonomiskt bärkraftigt som möjligt och sätter arbetsgivarne i tillfälle att nöjaktigt betala sitt folk och sålunda kvarhålla detta vid jordbruket. Men, mina herrar, då jag icke är säker på att det snart blir ställt på det sättet, så kommer jag att yrka bifall till motionen, och jag vädjar till samtliga herrarna i denna kammare, som äro måna om att befrämja vår viktiga modernäring, att de ställa sig på den sida, som verkligen leder till detta mål.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till min motion och på samma gång bifall till den av herr Lindblad med flera avgivna reservationen.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman, mina herrar! Då jag både instämt i syftet med den här till behandling föreliggande motionen och därjämte låtit anteckna mig som reservant mot det avslagsyrkande, vartill utskottet kommit, vill jag med några ord motivera min ståndpunkt till densamma.

Motionen utgör ett led i den strävan, som går ut på att tillförsäkra jordbruket tillräcklig arbetskraft. Ytterst är dock densamma ett led i de åtgärder, som avse att bringa jordbruket i den ställning, att detsamma kan tillgodose folknäringens behov utan att för detta behov stå i beroende av importförhållandena. Som stimulans för uppbringande av jordbrukets avkastningsförmåga har ofta använts

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.

(Forts.)

premieringssystemet. Så t. ex. för premiering av välskötta mindre jordbruk, för premiering av odlingsföretag, för premiering av goda mjölkkor, lämpliga moderston för hästavel, präktiga svinstammar etc. Men för produktion av folknäring fordras lämplig arbetskraft i tillräcklig mängd. Jag behöver icke påvisa här, vad alla veta och måste erkänna och som är att högeligen beklaga, det nämligen, att, under det att arbetslöshet mångenstädes råder vid industrin, råder stor arbetsbrist på jordbrukets område. Om orsakerna här till kan man tvista. Helt visst äro de av åtskilliga slag, såväl sociala som ekonomiska. Det må vara nog att konstatera faktum. Beror ungdomens flykt från den avlägsna landsbygden till industrin och städerna av skilda orsaker, så måste botemedlen mot denna flykt vara av skilda slag. Och ingen tror väl att ett universalmedel skulle finnas, som i ett slag kunde åstadkomma ändrade förhållanden. Framst torde dock arbetet böra inriktas på att kunna behålla ungdomen kvar, som ännu ej smakat de mer eller mindre tvivelaktiga förmåner, som stads- och industrilivet har att bjuda, och först i andra hand att till landet återbörda den ungdom, på vilken stadslivet eller livet i de större samhällena redan satt sin prägel.

För att i någon mån kunna åstadkomma ungdomens kvarblivande vid landsbygdens torva håller jag före, att en premie för långvarig och trogen tjänst på samma plats skulle vara lämplig. Jag tänker härvid främst på tjänare och tjänarinnor. Bland dessa våra tjänande bröder och systrar, som hittills stannat i lantbrukets tjänst råder också ofta den för dem själva och för deras husbönder mindre gynnsamma flyktigheten och böjelsen för ombyte av platser. Härigenom motverkas det goda och patriarkaliska förhållande, som kan uppstå efter en längre tids anställning på samma plats. Arbetsprestationerna bli bättre och förhållandet emellan tjänstepersonal och husbondefolk innerligare, ju mera de växa sig in i alla familjelivets förhållanden, och detta till ömsesidigt gagn. För att stimulera härtill anser jag, att de i motionen föreslagna premier efter längre tids trogen tjänst skulle vara till gagn. Motionären föreslår som minimitid fem år. Gärna 10 år, om så skulle anses lämpligt. Tidsbestämmelsen såväl som allt övrigt, som hör till befrämjande av den sak, vartill motionen syftar, må framkomma efter den utredning härom, som reservanterna kräva. Jag skulle vara böjd för att det belopp, som till dessa arbetarepremier skulle komma att arslås, överlämnas till hushållningssällskapen såsom lämpligaste förmedlingslänken jämväl i här berörda avseende. Möjligen med bidrag av egna medel kunde dessa bäst utdela premierna till de personer, som gjort sig härav mest förtjänta, samt vid de tider och på det sätt, som bäst främja det syfte, som härmed avses.

Utskottsmajoriteten har velat göra denna fråga till en fråga av nästan oöverkomligt stor ekonomisk räckvidd. Jag anser icke, att den så behöver bliva. Om hushållningssällskap, lantbruksklubbar och andra mer eller mindre officiella institutioner och deras tjänste-

män, vilka arbeta för lantbrukets fromna, verkligen vilja taga sig uppdraget an, så kunna de helt visst med dessa statspremier i hand påverka de landsbygdens söner och döttrar, vilka lägga sina armars kraft för folknäringsens produktion till att anse det såsom en heder och icke såsom nu ofta är fallet såsom en skam att utföra de grova sysslor som äro förenade med denna produktion. Och detta icke blott under några korta flyende år, så länge intet annat står till buds, utan troget och träget som en god medborgare ägnar och anstår, intill dess att de själva sätta bo och fortsätta samma arbete på den egna torvan.

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.
(Forts.)

»Men», säger utskottet, »utsikten av ökade premier för den jordbruksarbetare, som kvarstannar i sin tjänst, synes utskottet kunna medföra, att den strävan att snarast möjligt förvärva eget jordbruk, som bör förefinnas hos varje dugande jordbruksarbetare, minskas.» Detta skäl för avslag å skrivelseförslaget är sannerligen mycket långsökt. Tror verkligen utskottet, att utsikten för en tjänare eller tjänarinna att efter en längre tids troget och träget arbete i jordbrukets tjänst kunna erhålla en statspremie av det ringa belopp som här kan bli fråga om, skulle kunna döda den inom varje människa förefintliga åstundan efter ett eget hem och särskilt den hos jordbrukets söner och döttrar naturliga önskan att äga och besitta en flik av svensk jord? Jag vågar påstå att detta så långt ifrån är förhållandet, att tvärtom utsikten till en statlig erkänsla för utfört fosterländskt arbete i folknäringsens tjänst sporrar till att kvarstanna vid jordens, växternas och djurens skötsel, så länge och intill dess att kärleken till jorden och kärleken till naturen hunnit avsätta den frukt hos arbetaren, att han för framtiden föredrager småbrukarens sköna och naturenliga, fastän mindre givande och ofta mödosamma kall framför stads- och industrilivets oroliga tillvaro. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr Andersson i Eliantorp: Herr talman! Jag anser, att den av motionären framburna motionen är av ett mycket viktigt slag. Det är givet, att de arbetare, som arbeta i jordbrukets tjänst, ofta ha ett mycket tungt och mödosamt arbete och en mycket lång arbetstid. Vi känna alla till att flykten till industrien från jordbruket har gått fort framåt. Jordbruket avfolkas och industrien överbefolkas. Jag tror, att de av motionären föreslagna grunderna för premiering av jordbrukets arbetare kunna ha mycket gott inflytande om de antagas.

Utskottet har till stöd för sitt avslagsyrkande framhållit, att det skulle endast innebära ett premierande av de större jordbruken, därför att småbrukarna ha att för sitt jordbruk tillgå endast eget folk, hustru och barn i familjen. Man får väl dock räkna med, att det finnes bönder, som ha arbetare i sin tjänst och ändå kallas småbrukare. Jag tror, att det är orätt att säga, att man endast skulle premiera de större jordbruken. Det gäller lika mycket de små och medelstora jordbruken. Jag skall be att få instämma med re-

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare. servanterna och föreslå, att utredning kommer till stånd om premier åt jordbruksarbetarna, och att premierna utdelas helst genom länens hushållningssällskap. Herr talman, jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

(Forts.)

Herr Öberg: Herr talman, mina herrar! Alla de medel, som kunna tänkas i större eller mindre grad bidraga till åstadkommande av största möjliga livsmedelsproduktion från vårt jordbruk, böra tillvaratagas och försökas, ty den tid, i vilken vi nu leva, är ju sådan, att vi dagligdags ha en kraftig påminnelse om att allt vad som kan göras bör göras för utveckling av jordbruket. En av de åtgärder, som härvid kunna sägas vara de förnämsta och som på in ett sätt få eftergivas, det är att söka så förfara, att man kan åt jordbruket bibehålla och till jordbruket anskaffa all den arbetskraft, som är möjlig, ty utan arbetskraft för oss jordbrukare är det oss icke möjligt att åstadkomma den produktion från detsamma, som nu i alla möjliga tonarter förklaras vara nödvändig. Därför har det syntts mig som om den åtgärd, som motionären här ifrågasatt, vore en åtgärd, som icke borde avvisas utan istället noga beaktas. Nu har motionären ifrågasatt, som herrarna väl finna av detta utskottsutlåtande, att till jordbruksarbetare, drängar, pigor eller andra med dem jämnställda, som under en längre tid troget och väl tjänat jordbruket, skulle efter en långvarig och berömlig tjänst på detta område genom statens medverkan i en eller annan form premier utdelas, så att man gäve dem en rättvis uppmuntran och åstadkomme största möjliga stimulans till att kvarhålla dem i det svenska jordbruket. Det har åtskilliga gånger förefallit mig såsom varande mindre rättvist, då en och annan jordbrukare får genom statens medverkan en premie för välskött jordbruk eller under olika former får premie för vackra kreatursbesättningar eller får premie för en hel del jordbruksalster såsom gott smör, god ost m. m., under det att den jordbruksarbetare, man eller kvinna, som kanske förnämligast har bidragit till denna vackra och berömliga gärning, så att därför har utdelats premie, blir ställd utanför hela denna uppmuntran eller denna erkänsla, utan det har varit jordbruksegendomens ägare ensamt förbehållet att få tillgodogöra sig den premie, som därför utgått och vartill hans arbetsarmar så väsentligt bidragit. Det borde med stort fog kunna ifrågasättas, om det icke vore en rättvis konsekvens, att den, som på detta sätt varit med och bidragit till resultatet, också bleve föremål för någon erkänsla. Men såsom förhållandena nu äro kan han icke erhålla något slags premier.

Jag har därför inom utskottet uttalat den mening, att motionärens hemställan bort i så måtto hörsammas, att man skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla lämpligheten av att om en jordbruksarbetare, efter att en längre tid ha tjänat såsom sådan, vill och kan skaffa sig ett eget hem på landet, så skall han för sin trogna tjänstgörings skull vara berättigad att erhålla räntefritt egnahems-lån under viss tid och på den vägen bli uppmuntrad och premierad. Det är särskilt med hänsyn till denna tanke, som jag avvikit från ut-

skottsmajoriteten och befinner mig bland reservanterna. Nog har det förefallit mig, som om riksdagen många gånger besvärat Kungl. Maj:t med skrivelser, vari begärts utredning rörande frågor av mindre omfattning och betydelse än denna, och då borde man även kunna tillmötesgå motionären i denna fråga och hos Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida och på vad sätt en sådan premieringsåtgärd bäst kunde främjas.

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.
(Forts.)

Jag skall därför, herr talman, anhålla att få yrka bifall till den kläm, varav motionären begagnat sig, då det har sagts mig, att den kläm, som åtföljer vår reservation, är av det vidsträckta innehåll, att den går utöver motionärens yrkande, och det därför möter vissa betänkligheter mot propositions framställande därom. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till motionärens kläm.

Herr Lithander: Herr talman! Motionären har avslutat sin motivering med en erinring om, att detta icke enbart är en lantmannafråga utan även en fråga för städernas befolkning. Därför må det tillåtas mig som stadsrepresentant att även här yttra några ord.

Det lider icke ringaste tvivel om, att ett bifall till denna motion tillhör de åtgärder, som bidraga att mildra det tryck, som vilar på städerna, när jordbruket slår fel och icke kan fylla sin funktion. Jordbrukarna känna det givetvis också, men de känna det icke så hårt och starkt som städernas befolkningar göra, när icke en tillräcklig jordbruksproduktion inom vårt land äger rum.

Jag anser att man bör vara motionären tacksam, för att han bragt denna fråga på tal, ty om den också givetvis icke kan lösa alla de problem, som höra samman med jordbrukets produktion, så är det dock ett steg i den rätta riktningen och ett steg, som vi både borde och kunde taga. Det är ju också rätt betecknande, att detta yrkande har vunnit sådan ankläng i andra kammaren, att mig veterligen åtminstone icke någon motion framlagts vid innevarande riksdag med den anslutning, som detta yrkande fått ur olika partier. Och det är ju också ganska betecknande, att vad motionären här yrkat har vunnit ankläng ute i pressen över hela landet. Då vore det väl rätt underligt, om denna kammare och över huvud taget riksdagen icke skulle bifalla det yrkande, som andra ha visat sig i anmärkningsvärd grad äga förståelse för.

Jag tror, att utskottet gjort sig skyldigt till en missuppfattning, när det velat lägga in i motionärens yrkande det, att han därmed vill lösa hela lönefrågan för jordbruksarbetarne. Så är säkerligen icke meningen, utan han har velat, att man på denna väg skulle giva dem ett premium för att bidra till, att arbetarne i högre grad än eljest stanna vid jordbruksarbetet, och bidra till att i någon mån mildra den skillnad, som förefinnes mellan avlöningar på landet och dem, som lämnas i städerna. För att lösa den frågan fullt få vi nog taga upp den på allvar — och den bör tagas upp — så att man tryggat jordbruksproduktionens tillgång på arbetare i den ytterst svåra tävlan, som jordbruket har att utkämpa med industrien. Men om man också icke nu kan taga upp den frågan i hela dess vidd, så anser jag för min

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.

(Forts.)

del, att man bör dock icke underlåta att försöka giva det stöd åt jordbruket man över huvud taget kan giva. Och det sker även genom bifall till denna motion. Vad utskottet anför om att, därför att man icke kan giva alla skall man icke giva något, anser jag vara fullkomligt utan någon som helst beviskraft, och vi vinna ju i alla fall icke så litet genom att bifalla motionen.

Jag har den känslan, att andra kammaren skulle icke visa sig ha verklig förstäelse för och icke visa sig ha grepp på, vad produktionen av livsmedel betyder, om den skulle vägra att gå med på, vad här av motionären föreslagits, och jag anser för övrigt, att här är ett tillfälle, där andra kammaren kan visa i handling, att den vill giva det stöd, som över huvud taget är möjligt att giva åt jordbruksnäringen. Och har någonsin betydelsen av vad jordbruket är för landet givit sig tillkänna, så har den väl gjort det under nuvarande tider. I varje fall är väl denna tid icke den rätta att icke taga ett sådant steg, som främjar den näring, som vi allesammans för närvarande äro i större beroende av än kanske någon annan.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Johansson i Uppmälby: Herr talman, mina herrar! När jag läste denna motion av herr Olsson i Berg, fick jag det intrycket, att motionären, när han skrev motionen, haft blicken fästad mera på arbetsgivarne inom jordbruket än på jordbruksarbetarne. Man finner av motionen och dess motivering, hurusom motionären framhåller, att jordbruket har mycket sämre resurser än industrien och följaktligen icke kan betala sina arbetare med sådan avlöning, som industrien kan betala sina arbetare. Och för att råda bot för detta anser han, att staten borde lämna premier till jordbruksarbetare, icke till alla jordbruksarbetare utan till de jordbruksarbetare, som under en längre följd av år stannat kvar i sin tjänst hos en och samme husbonde.

Denna fråga är ju för det första en penningfråga och för det andra kan man säga, att det är en principfråga. Det är en penningfråga, huru stora premierna skola vara. Huru stora bör man tänka sig, att premierna nödvändigt skola vara, för att en jordbruksarbetare, som t. ex. får en dålig plats hos en ogin husbonde, skall stimuleras att stanna kvar i tjänsten under en tid av fem år framåt? Om det skall bli premier, som ha någon verkan, så får man nog icke sätta dem så låga, utan man får säkerligen taga till åtskilliga hundratals kronor, om man skall kunna förmå en jordbruksarbetare, som kommer till en dylik plats, att stanna kvar där en längre tid. Vad däremot beträffar de arbetare, som kommit till husbönder, som förstå att behandla folket väl, så tror jag icke gärna man behöver slå fast någon premie, för att de skola stanna kvar. Därom ha vi nog vittnesbörd på många ställen i vårt land, där man har en gammal arbetarstam, som kanske växt upp på gården, där son efter fader varit husbonde och där mycket bra förhållanden äro rådande. Om några premier skulle utdelas, så hade jag hellre velat gå med på premier åt husbönder. Då hade man kanske kunnat nöja sig med

mindre belopp; medaljer av en tvåkronas storlek kanske hade varit tillräckliga för dem, ty i allmänhet äro de i bättre ekonomisk ställning. Men det visar sig ofta, även där det varit sådana goda förhållanden och där det varit en gammal arbetarstam, som stannat kvar, att när egendomen gått över i andra händer, har denna gamla arbetarstam varit bortflyttad efter ett par eller tre år. Det visar, att det kommit andra husbönder, som icke haft den förmåga att sköta om sitt folk, som företrädaren på gården haft.

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.
(Forts.)

Det är också en principfråga. Varför, frågar man sig, skall man endast premiera jordbruksarbetare? Kan det icke i framtiden bli möjligt, att industrier i detta land kan komma i trangmål, och varför skall man då icke ha samma rätt att komma till riksdagen och säga, att i den och den industrien kunna vi icke få arbetare, ty det är mycket dåliga konjunkturer; vi kunna icke avlöna vårt folk, så att vi kunna hålla dem kvar i denna industri, och därför kräva vi, att staten lämnar premier åt våra arbetare. Det är ju också en konsekvens, som man kan tänka sig.

Nu har ju motionären klandrat utskottet — såvitt jag kunde uppfatta hans anförande rätt — därför att utskottet på en punkt i sitt utlåtande sagt, att »denna omständighet i förening med utsikten av ökade premier för den jordbruksarbetare, som kvarstannar i sin tjänst, synes utskottet möjligen kunna medföra, att den strävan att snarast möjligt förvärva eget jordbruk, som bör förefinnas hos varje dugande jordbruksarbetare, minskas.» Ja, denna passus i jordbruksutskottets utlåtande har jag icke varit vidare förtjust i, men jag har icke heller motsatt mig, att den skulle få stå kvar. Det beror naturligtvis på hur stora premier man bestämmer. Sätter man premien t. ex. till 500 kronor efter fem års tjänst — ty om den skall vara till verkligt gagn, måste man gå så långt — då kan man tänka sig, att en arbetare reflekteror som så: det är säkert, att jag har detta efter fem år och kanske jag får ökat efter ytterligare fem års tjänst. Och detta gör att han icke bryr sig om att skaffa sig självständigt jordbruk, i synnerhet i de tider som nu råda.

Nu talar motionären om de svåra förhållanden som råda inom jordbruket, men det är att märka att det som motionären begär är intet som beror av kristiden utan som skall bli bestående för all framtid. Han säger nämligen, att dessa premier skulle ökas vart femte år, och när han sagt detta, så är det alldeles uteslutet, att det kan vara någon kristidsåtgärd, utan en åtgärd, som man tänker sig skall bli bestående.

Nu hava inom utskottet de, som varit med om motionen, icke alls vågat sig på att tillstyrka densamma, utan man har inskränkt sig i denna reservation till något så obetydligt som att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t och begära en utredning, i vad mån och på vad sätt belöningar från det allmännas sida åt jordbruksarbetare, i större utsträckning, än som nu sker, bör komma till stånd. Dessa belöningar har man tänkt sig skulle utbetalas genom hushållnings-sällskapen. Jag måste säga mig, att detta är något som motionä-

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.
(Forts.)

ren icke begärt, utan motionären har väl syftat betydligt längre, än vad reservanternas förslag innebär. Motionären har förutsatt premier i så stor utsträckning, att det skulle vara tilltalande för jordbruksarbetare att stanna kvar i jordbrukets tjänst. Reservanternas nöja sig med en skivelse, däri det sättes i fråga, huruvida någon belöning från det allmännas sida åt jordbruksarbetare i någon större utsträckning, än som nu sker, skulle kunna äga rum. Jag tycker nästan, att detta är ogentilt av reservanternas mot motionären, ty något så litet har nog aldrig motionären tänkt, att resultatet skulle bli av den stora motion, som han väckt och i vilken ett femtiotal medlemmar av denna kammare instämt.

Nu lärer väl, även om denna kammare går med på reservationen, ingen riksdagsskrivelse komma till stånd, ty första kammaren har redan bifallit utskottets hemställan, och följaktligen kommer frågan att förfalla.

Jag skall därför icke uppehålla diskussionen längre utan inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr M å n s s o n i Backa: Herr talman, mina herrar! När man hör för varje dag som går, hur bekymren ökas beträffande möjligheten att tillfredsställa folkets livsmedelsbehov, synes det mig, att en av de viktigaste frågor som för närvarande stå på dagordningen är den, hur vi skola kunna skaffa bröd åt Sveriges folk. Då går det icke att med likgiltighet åse landsbygdens avfolkning. Jag vill icke för min del påstå, att det här föreslagna premieringssystemet är det allena saliggörande, men det är ju så, att vid utomordentliga förhållanden bör man också tillgripa ytterlighetsmedel för att bekämpa de fel som anses begångna, och det viktigaste fel, som vi här se, är landsbygdens avfolkning. Nåväl, hur skola vi kunna behålla folket vid jorden? Jo, vi måste stimulera och uppmuntra den verkliga arbetaren, så att han känner sig manad att stanna kvar vid det yrke eller den näring som är så värd beaktande i våra dagar. När vi hava fullt insett detta, så måste det vara nästan rent av en hederssak för oss att uppmuntra detta folklager, som arbetar allt hårdare för var dag som går för att bereda bröd åt folket. Kunna vi icke unna detta folk, dessa arbetare, en ringa skärv av den penningflod som svämmar över vårt land? Nej, säger man. Vi se i den närvarande tiden, hur organisationerna göras till huvudsak, hur byråkratiska styrelseformer införas och hur därpå offras tusen och åter tusen kronor. Men arbetarna, själva gärningens utövare, dessa skola läggas under press och få så litet betalt som möjligt för sitt arbete, för att man skall få brödet så billigt som möjligt. Nåväl, hava vi de tendenserna, att vi äro rädda om det slitande folket, måste vi här offra en skärv för att uppmuntra just detta folk, som ingalunda sliter minst.

För övrigt äro premier inom jordbrukets område ingalunda obekanta, såväl när det gäller husdjursskötsel som även välskötta jordbruk.

Det klagas även från vissa håll över, att de som sköta sitt arbete med hjälp av egen familj icke få något med av detta. Ja, då

ha vi ju orsak till, att även befordra premiering av mindre jordbruk och därigenom hjälpa dessa personer. Ha vi alltså god vilja att hjälpa, så finnes det ingenting som talar för ett avslag på den nu förevarande motionen.

Jag skall icke yttra mig vidare utan skall endast be att få yrka bifall till motionens kläm.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman, mina herrar! Reservanterna hava nu retirerat in på motionärens linje, och det var kanske så gott det. Jag kan för min del icke finna någon egentlig skillnad mellan vad motionären och reservanterna föreslå. Motionären föreslår, att jordbruksarbetarna skulle premieras med statsmedel. Reservanterna däremot föreslå, att hushållningssällskapen skola erhålla anslag av statsmedel för samma ändamål. Principiellt är det ju alldeles detsamma, men måhända hava reservanterna ansett, att förslaget skulle bli mindre anskrämligt, om man ginge den vägen, ty det är ju så, att hushållningssällskapen på sina håll länge praktiserat den nu ifrågasatta metoden. Det är, som sagt, principiellt ingen skillnad alls. Det ena som det andra förefaller åtminstone mig lika motbjudande, och jag skulle vilja säga, är det icke att spänna bågen alldeles för högt ifråga om de krav som man från jordbrukarnas sida ställer på statsmakterna.

Det var en person som häromdagen efter att hava läst föreliggande motion frågade, om det var meningen att göra jordbruket till en stats allmänna försörjningsanstalt. Och han tillade: Ni kräva statsanslag till odling, till utdikning, till erhållande av kalk för gödning och nu också statsanslag för att avlöna jordbruksarbetarna. Det var litet överdrift. Jag försvarade åtgärderna så gott jag kunde, men jag får lov att säga, att det här föreliggande projektet saknade jag verkligen mod att försvara. Jag skulle vilja tillägga: vart skulle det för övrigt bära hän, om man sloge in på en sådan väg? Vågar motionären och reservanterna taga konsekvenserna av detta, om från andra näringars sida, där man av en eller annan anledning icke kan konkurrera på arbetsmarknaden det skulle framföras likadana krav? Det är nämligen alldeles naturligt, att sådana komma att framställas.

För övrigt skulle jag vilja säga, att motionären ser på denna fråga från en alldeles för trång synvinkel. Icke är bristen på arbetskraft inom lantbruket blott och bart en penningfråga. Där spela andra faktorer in, ödsligheten på landsbygden, brist på förströelse m. m. Och jag vill säga, att i mycket stor utsträckning äro lantarbetsgivarna själva skulden till att det är så svårt att skaffa arbetskraft som det är. Man ställer sig i regel komplett oförstående från det hållet inför lantarbetarnas krav att höja sig upp. Hur ofta får man icke se, att deras organisationsförsök, som egentligen icke äro annat än försök att förbättra sin ställning, ses med oblida ögon, för att icke säga, att de utsättas för rena trakasserier. Man kan draga fram många exempel på att dessa lantarbetare icke hava en samlingslokal, där de kunna samlas och överlägga om sina angelägenheter, utan detta får ske ute på allmänna landsvägen. Man skulle också

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.
(Forts.)

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.
(Forts.)

kunna peka på, att lantarbetarna ännu engageras efter tjänstehjonsstadgan, som faktiskt sätter rena slavmärket på dessa arbetare. Det visar sig, att det behövs en fullständig revolution av tänkesätt och åskådningar, innan man kan ifrågasätta, att det skall bli någon starkare dragningskraft till lantbruket för arbetarna.

Jag för min del vill rakt inte vara med om ett sådant premieringssystem som här föreslås och som, såsom en föregående talare nämnde, sannolikt mera vore en premiering av arbetsgivarna. I 99 fall av 100 torde orsaken till att lantarbetarna stanna någon längre tid hos en arbetsgivare ligga hos denne själv. Det är en ofta iakttagen företeelse, att vissa lantarbetsgivare icke tyckas hava någon svårighet alls att få nödiga arbetskrafter, under det att andra jämnt och ständigt byta om folk. Orsaken härtill är således åtminstone i många fall arbetsgivaren själv. För min del vill jag icke genom premieringssystem eller andra konstlade medel göra jordbruket till en drivhusplanta som man skall med konstlade medel driva fram, utan jag instämmer i vad jordbruksutskottet yttrat i slutet av sitt utlåtande, att man skall sätta arbetsgivarna i tillfälle att med lämpligt avvägda förmåner kvarhålla sina arbetare vid jordbruket samt göra detta så ekonomiskt bärigt som möjligt. Men detta sker icke genom dylika konstlade medel, som här äro ifrågasatta.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Den föregående ärade talaren slutade sitt anförande med att rekommendera det medel, som utskottsmajoriteten förordat i avsikt att kvarhålla arbetarna vid jordbruket, nämligen att göra jordbruket ekonomiskt lönande, varigenom jordbrukarna skulle kunna avlöna sitt folk så, att jordbruksarbetarna finna med sin fördel förenligt att stanna kvar i jordbruket. Jag vill instämma i detta hans yttrande, och jag hoppas för min del, att, när förslag till sådana åtgärder föreläggas riksdagen, varigenom man avser att uppnå ett dylikt ändamål, jag också skall kunna påräkna hans och majoritetens inom utskottet i övrigt välvilliga stöd. Men det kan hända, att det då finnes skäl, som tala för en motsatt uppfattning, och att man anser även de synpunkter, som då framhållas, mer eller mindre anskrämliga, såsom han behagade uttrycka sig i sitt anförande. För min del har jag den uppfattningen, att man hittills icke har mött sådana krav med den förståelse, som man kunde önska, och jag tror, att man icke heller i framtiden kommer att göra det på vissa håll.

Jag inser till fullo den risk, som ligger i att helt gå på ett bifall till denna motion, då detta givetvis kunde leda till missbruk i vissa fall, kanske så att arbetsgivarna inom jordbruket på grund av dessa premier komme att inskränka på löneförmåner och dylikt till arbetarna, och det skulle vara en beklaglig situation, som då skulle inträda. Därför har jag icke heller kunnat gå med på den motive-ring, som motionären här anført, men det är icke därför givet, att alla möjligheter äro stängda för att på andra vägar nå det mål, som motionären åsyftar och som jag är säker på att många i denna kam-mare anse vara behjärtansvärt och nödvändigt att uppnå. Jag har

inom andra avdelningen av jordbruksutskottet yrkat på ett beslut, som skulle gå i riktning av ett anslag att ställas till hushållnings-sällskapens förfogande, under villkor, att dessa skulle bevilja motsvarande medel för att premiera jordbruksarbetare på ett eller annat sätt. Ett sådant yrkande vann icke majoritet inom utskottet, och därför har jag icke kunnat tänka mig möjligheten att få proposition härpå framställd inom kammaren. Detta är orsaken till att reservationen fått den formulering, som den sedermera har fått. Jag hoppas, att kammaren skall behjorta de synpunkter till förmån för reservationen, som äro framhållna under debatten, och även de synpunkter, som äro framförda i reservanternas motivering.

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.
(Forts.)

En föregående talare, herr Johansson i Uppmälby, yttrade, att ett insläende på de linjer, som här föreslås, möjligen skulle leda därhän, att det en vacker dag visar sig, att tillgången på arbetare vid industrien icke är tillfredsställande och att man därför från det hållet skulle komma med anspråk på att staten skall premiera industriarbetarna, för att de skola stanna kvar inom sin näring. För min del får jag ärligt säga, att om det skulle visa sig — något som jag alls icke tror kommer att ske — att en dag arbetskraften blir överflödigt vid jordbruket och för liten vid industrien, skall jag gärna understödjä herr Johansson i Uppmälby, om han kommer med ett förslag, att premierna till jordbruksarbetare skola upphöra och att man i stället skall premiera industriarbetarna. Men denna konsekvens är icke så synnerligen farlig.

Med anledning av den uppfattning, som jag vet hyses av herr talmannen, att ordet »jordbruksarbetare» i reservationens kläm möjligen skulle hava större räckvidd än orden »tjänare, tjänarinnor, stattare, dagkarlar och torpare» i motionens kläm, skall jag, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till motionens kläm med reservationens motivering.

Herr vice talmannen H a m i l t o n: Jag ber, att kammaren icke må tolka jordbruksutskottets utlåtande så, att vi inom utskottet skulle sakna förståelse vare sig för jordbruksnäringen eller för lantarbetarna; i detta hänseende kan jag åtminstone instämma i de många uttalanden, som här gjorts till förmån för motionen. Men när det är fråga om, hur man skall tillgodose arbetskraften på landsbygden och hur man skall hindra landsbygdens avfolkning, då gå meningarna isär. Motionären vill med *konstlade* medel, jag understryker: med konstlade medel, tillförsäkra jordbruket arbetskraft. En hel del av talarna hava visserligen gått bredvid motionen och gjort detta spörsmål till en liten fråga, men motionären säger ju tydligt i motionens motivering, att jordbruket icke kan tävla med industrien om arbetskraften och att jordbruket icke kan lämna sådana förmåner, som industrien kan göra. Han vill då, att staten skall träda emellan och lämna understöd åt jordbruksarbetarna, så att de skola finna det fördelaktigt att stanna kvar vid jorden. Skola premier utdelas, räcker det icke med några små slantar, utan stora belopp krävas. Inom jordbruksutskottet har den uppfattningen gjort sig gällande, att jordbruket måste försättas i den ställning, att det kan tävla med indu-

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.
(Forts.)

strien om arbetskraften, därest jordbruket skall kunna fylla sin huvuduppgift att tillgodose landets livsmedelsbehov. Jag förmodar, att man här i riksdagen inom kort får tillfälle att pröva förslag, som just gå ut på att understödja jordbruket, såsom angående minimipris m. m., och om jag icke är illa underrättad, kommer också förslag att föreligga rörande sättet att skaffa arbetskraft åt jordbruket.

Man måste också erkänna, att det förslag, som föreligger, innebär en premiering av det stora jordbruket och icke av det jordbruk, som icke använder främmande arbetskraft. Man gör det stora jordbruket starkare än det jordbruk, som skötes av familjen ensam eller där man har tjänare, som, när de komma till mogen ålder, gå över till annat arbete. Ty för sådana kan premiering icke komma i fråga, då den ju skall gälla endast dem, som haft en viss tids anställning inom jordbruket.

Uppriktigt sagt, skulle jag icke för min del vilja taga emot något understöd av staten harvidlag. Jag vill gärna själv premiera mina arbetare och giva dem den avlöning, som de behöva, men att mottaga statens hjälp för att tävla med industrien och hålla min produktion uppe synes mig vara alltför futtigt, och det skulle väl innebära, att man tager emot fattighjälp av staten.

Med det anförda har jag velat för kammaren klargöra, att det ingalunda är av brist på förståelse för jordbruket, som jag nu går på utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Andersson i Knäppinge: Då jag för min del instämt i motionens syfte, skall jag be att få säga några ord med anledning av det uttalande, som gjorts emot den av motionären föreslagna åtgärden. Denna innebär icke, såsom jordbruksutskottet har tolkat det, en ersättning åt arbetsgivarna inom jordbruket utan en uppmuntran åt jordbruksarbetarna. Det har redan förut sagts, att detta är nödvändigt, och jag för min del tror, att det är få, som icke på varje lämpligt sätt skulle vilja vara med om att uppmuntra till ökad produktion i närvarande tid. Hur skall detta tillgå, om det skall baseras på en sådan tankegång, som framgår av de två jordbrukarna herrar Johanssons i Uppmälby och Nilssons i Tånga yttranden? Enligt deras uppfattning är det endast de jordbrukare, som arbeta med eget folk, som skola hava någon uppmuntran eller något stöd från statens sida. Jag för min del anser det lika nödvändigt för produktionen, att det finnes folk i vårt land, som verkligen vill nedlägga arbetskraft på jordbruket även under andra förhållanden. Det är detta, som är den sorgliga sanningen, att icke jordbruksarbetaren på samma sätt, som han gjorde i gamla dagar, fortsätter med samma intensitet och samma villighet i jordbruket som förr, när det verkligen tarvas, att arbetaren är hemma i det arbete han är sysselsatt med. Hittills hava vi haft en viss premiering av jordbruksarbetare, och i den framtid, som är gjord av reservanterna inom jordbruksutskottet, syftar man nog närmast på att denna premiering verkligen skall kunna komma till användning beträffande jordbruksarbetarna. Denna premiering för jordbruksarbetare sker genom hushållningssällskapen, men i föreskrifterna därom bestämes, att de måste hava en tjänstetid

av minst 15 år. I vår rörliga tid finnes ingen utsikt till att dylika premier komma att utdelas i någon större utsträckning. Men här är sagt i motionen, att syftet med densamma skulle vara, att sådana premier finge utbetalas redan efter fem år och att det således skulle vara en sporre för den skötsamma jordbruksarbetaren att, om han tjänat fyra år, också fortsätta det femte för att kunna erhålla denna lilla uppmuntran. Jag ser saken icke alls på det sätt, som herr Johansson i Uppmälby gjorde, då han så komprometterande för landets bönder uttalade, att dessa premier skulle vara till för att premiera dåliga husbönder. Där det finnes dåliga husbönder, blir det dåliga tjänare, det är också min övertygelse, men dessa vare sig husbönder eller tjänare komma med all säkerhet icke att erhålla några premier. Det är således icke en premiering av de dåliga arbetarna eller de dåliga arbetsgivarna utan det är en premiering av dem, som med flit, kraft och energi vilja ägna sig åt jordbruksarbete i det allmännas tjänst. Det är således en uppmuntran för att vi skola få ett mera energiskt arbete i det avseendet. Jag kan för min del icke se saken på det sättet som den siste ärade talaren gjorde, nämligen att det vore endast att premiera det förmögna och rika jordbruket eller det stora jordbruket. Nej, det är icke så. Det är en premiering för att skaffa mera brödsäd i vårt land. Få vi intresserade arbetare vid såväl de större som de mindre jordbruket, få vi mera bröd i landet. Få vi icke det, få vi heller icke bröd. Det där talet om att det är endast småbrukarna, som äro till landets fromma, är enligt mitt förmenande icke riktigt. Jag är själv icke annat än en småbrukare, men jag förstår och vet, att om hela landet skall få tillräckligt med bröd, måste det odlas i överflöd, och detta kan endast ske vid sådana jordbruk, där man även behöver lejda arbetare. Därför anser jag, att vi just äro inne på rätt väg, om vi ville utveckla detta premieringssystem och överlämna åt hushållningssällskapen att på sådant sätt utlämna dessa premier i vad form det vara må, som nu skulle vara den riktiga. Det förvånar mig därför att jordbruksutskottets ärade ordförande, som alltid varmt talat för jordbruket och jordbruksarbetarna, icke i detta fall följt reservanternas mening.

Jag skall icke längre uppehålla tiden utan ber att få instämma i den reservation, som är avgiven av herr Lindblad m. fl.

Herr Åkerlund: Herr talman! Hela denna framställning anser jag vara en välmående kristidsframställning av samma slag, som flera till Kungl. Maj:t gjorda framställningar i syfte att råda bot på denna kristids missförhållanden. Att emellertid på detta sätt försöka premiera jordbruksarbetare tror jag för min del inte vara synnerligen lämpligt. Ingen kan mer än jag ivra för att jordbruksarbetarna skola få det så bra som möjligt och lika bra som någonsin industriarbetare och stadsarbetare, och på den punkten kunna vi alla vara tämligen ense, men det finnes andra utvägar härvidlag än att just premiera jordbruksarbetarna, utvägar, som man inte anlitat. När jag en gång i världen tog initiativ till att försöka få egnafrågan aktuell här i landet, var det

Ang. tilldelande av premier åt vissa jordbruksarbetare.

(Forts.)

Ang. tilldelan-
de av premier
åt vissa jord-
bruksarbetare.

(Forts.)

min tanke, att man skulle försöka arbeta med både händer och fötter på att få jorden billig, så att jordbruksarbetare, som tjänat troget och ärligt en tid, skulle kunna få en egen torva och bli sina egna. Där ha vi alltså ett sätt att premiera detta arbete, som måste anses vara riktigt och lämpligt. Jag kan för övrigt icke annat än ge herr Johansson i Uppmälby rätt i att det finnes många ställen i vårt land, där man icke ser till jordbruksarbetarna så som man borde. Det är bedröfligt, men det är ett faktum. Jag är emellertid fullkomligt övertygad om att den tiden nog snart kommer, om den inte redan nu är inne, då jordbruket får alldeles tillräckligt med arbetskraft ändå, ty industrien kan omöjligen fortsätta på det sätt som den börjat. Men det är givet, att för att man skall kunna skäligen tillgodose jordbruksarbetarna måste man se till att jordbruket kan bära sig. Jag själv har nära nog upphört med allt jordbruk, så att jag kan uppträda såsom tämligen opartisk i denna fråga, ty själv måste jag köpa nästan allt vad jag behöver för mitt hushåll, men jag vill säga, att det är givet, att det icke går att hålla priserna nere, som man gjort, på jordbruksartiklar, medan man låter priserna på alla andra nödvändighetsvaror stiga i höjden. Det finns ju stora industrier, som delat ut sina 100 procent, medan många småbönder inte vetat, vad de skulle taga sig till, om de icke blivit gynnade av vår, som jag hoppas, snart saligen avsomnade bränslekommission.

På grund av vad jag nu anfört, herr talman, är det tydligt, att jag icke kan annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, yttrade herr talmannen att, då den av herr Ernst A. Lindblad m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen innefattade ett förslag av större omfattning än den i ämnet väckta motionen, han funne sig förhindrad framställa proposition på de framkomna yrkandena om bifall till berörda reservation.

Härefter gav herr talmannen propositioner på återstående under överläggningen gjorda yrkanden, nämligen först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen med godkännande av den uti herr Ernst A. Lindblads m. fl. reservation angivna motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen med godkännande av den uti herr Ernst A. Lindblads m. fl. reservation angivna motiveringen.

Ang. tilldelande av premier ut vissa jordbruksarbetare.

Voteringen utvisade 128 ja mot 61 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

(Forts.)

§ 7.

Herr statsrådet *Schotte* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 138, angående inköp för postverkets räkning av fastigheten nr 41 i kvarteret Gruvan i Karlstad;

nr 139, angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten nr 17 och 18 i Bergskvarteret i Söderköping;

nr 140, angående årligt understöd åt befattningshavaren vid postverket P. A. Larsson;

nr 143, med förslag till lag om ändrad lydelse av 37 § i lagen den 17 juni 1916 om försäkring för olycksfall i arbete;

nr 145, med förslag till lag om ändrad lydelse av 16 och 41 §§ i lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd;

nr 148, angående disponerande av ytterligare medel under år 1918 för vidtagande av åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet;

nr 149, angående förvärvande för svenska statens räkning av den Orsa—Härjedalens järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Orsa—Sveg;

nr 150, angående vissa ändringar i avlöningsreglementet för tjänstemän vid statens järnvägar m. m.; och

nr 151, angående ålderstillägg åt vaktmästaren vid länsstyrelsen i Uppsala län R. S. Fredriksson.

Dessa propositioner blevo på begäran bordlagda.

§ 8.

Föredrogs vart för sig:

statsutskottets utlåtande, nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för förste kanslisekreteraren i lantförsvarsdepartementet Gunnar August Åkerman att för rätt att åtnjuta ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring; och

bevillningsutskottets betänkande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående särskilda bestämmelser om tiden för förvarande av vissa till ledning för taxering angivna deklARATIONER.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 9.

Vid nu skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande, nr 16, i anledning av väckt motion om ändringar i deklARATIONSFORMULÄR.

Ang. ändringar i ett deklARATIONSFORMULÄR.

Ang. ändringar i ett deklarationsformulär.

läret nr 1 A för uppgifter till ledning vid taxering, yttrade motionären

(Forts.)

Herr Persson i Tofta: Herr talman! Då jag försporde, att utskottet enhälligt avstyrkt min ifrågavarande motion blev jag verkligen i det första taget litet förvånad, ty jag kan inte se annat än att det är en reform i rätt riktning och på samma gång en lätt genomförbar reform som jag föreslagit. Nu är det emellertid så, att utskotten, kanske framför allt de ständiga, ha en viss benägenhet för att avliva enskilda motioner, och det kanske är denna benägenhet, som också i någon mån beseglade min motions öde.

Jag har i motionen anmärkt, att såsom blanketterna för deklARATIONERNA nu äro uppställda, kommer icke den verkliga inkomsten av jordbruket till synes och till följd därav blir icke heller skattläggningen rättvis, och jag har något närmare utvecklat detta. Vidare tycker jag mig ha framdragit exempel, som bevisa de orättvisa verkningarna härav, och jag tror mig också, som sagt var, ha föreslagit ändrade bestämmelser, som skulle kunna råda bot på olägenheterna.

Vad säger nu utskottet om detta? Jo, utskottet ger mig rätt uti »att den nettoinkomst, som på detta sätt framkommer, långt ifrån alltid betecknar den verkliga vinsten av ett års jordbruk». Men så säger utskottet vidare, att jag har förbisett, »att detta sammanhänger med det i skattelagarna förutsatta beräkningssättet». Nej, det har jag visst icke förbisett, det är tvärtom detta otillfredsställande beräkningssätt som föranlett min motion, och när då utskottet vidare säger, att »en mera rationell uppskattning i de flesta fall skulle sakna det nödiga underlaget av räkenskaper», så är det nog icke heller riktigt, ty det är ju så, att jordbrukarna, såväl som alla andra förresten, äro skyldiga att uppge sin förmögenhet, och för att kunna göra detta äro de nödsakade att företaga en inventering vid varje års slut, och en sådan inventering är ju alltid tillräckligt räkenskapsunderlag för att kunna avgöra, huruvida och i vilken mån värdet av levande och döda inventarier ökats eller minskats under ett år.

Nu säger utskottet vidare, att »det står varje jordbrukare fritt att tillämpa en mera ordnad bokföring och att avlämna en därpå grundad deklaration, som, enligt praxis, då också blir lagd till grund för taxeringen». Det är ju alldeles riktigt, att detta står jordbrukarna fritt. Men man vet också, att det största antalet jordbrukare saknar både tid och även nödiga insikter i en sådan fullständigare bokföring och detta lägger således hinder i vägen för en fullständigare räkenskapsföring. Det av mig föreslagna sättet menar jag emellertid skulle medföra vissa utav de fördelar som en ordnad bokföring medför.

Nu misstänker kanske utskottet, att det är något ensidigt intresse som jag velat främja med min motion, men det är endast rättvisa både mot staten och de skattskyldiga som jag åsyftar.

Utskottet gör till slut en påpekan, att t. ex. under rubriken »särskilda upplysningar» skulle kunna lämnas de uppgifter man önskar, och det låter ju förstås säga sig, men om vederbörande deklaratant tar fasta på denna utskottets anvisning och taxeringsmyndigheterna i sin ordning också rätta sig därefter, blir det nog icke rättvisa i alla fall, ty då komma nog de skattskyldige att begagna sig av denna utväg, så snart förhållandena äro sådana, att det varit en värdeminskning under året, men däremot tiger man snällt stilla, när det varit ökning under året, och då kommer ju staten att förlora på detta sätt.

Ang. ändringar i ett deklarationsformulär.
(Forts.)

Tvärtemot utskottets mening har jag verkligen den uppfattningen, att ett bifall till min motion skulle vara av praktiskt värde och av betydelse, men när utskottet icke har ägnat något närmare intresse åt saken, kan jag ju inte förvänta, att kammaren så här i en hastig vändning skall göra det heller, och under sådana förhållanden skall jag för närvarande avstå från att göra något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i förordningen om krigskonjunkturskatt; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget lagutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna.

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 206, hade herr *Vennerström* hemställt, att riksdagen måtte besluta antaga följande förändrade lydelse av 23 § i lag om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna:

»§ 23. Ej må arrendator förbjudas att för husbehov utöva den rätt till jakt och fiske, som hör till den arrenderade jorden.

Där den arrenderade jorden utgör allenast en del av en fastighet, vare arrendatorn jämväl berättigad att till husbehov begagna den rätt till jakt och fiske, som hör till den övriga fastigheten.»

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Persson* i Norrköping, *Strid* och *Helger*, som föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov skulle, utan skada för en ratio-

*Ang. ändrad
lydelse av 23 §
i lagen om
arrende av viss
jord å landet
inom Norrland
och Dalarne.*

nell jakt och fiskevård, kunna beredas arrendatorer och deras vederlikar i Norrland och Dalarna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

(Forts.)

Herr Persson i Norrköping yttrade: Jag och övriga partikamrater, som varit med vid denna frågas behandling och justering inom utskottet, hava tillåtit oss anföra en reservation, i vilken reservation vi yrka en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionens syfte. Beträffande speciellt Norrlands arrendatorer gälla ju för dem särskilda rättigheter, införda i den norrländska arrendelagen. När dessa bestämmelser genomfördes, voro emellertid meningarna delade icke angående rätten till jakt utan beträffande rätten till fiske. Fiskerätten är för arrendatorn inskränkt till de sjöar och vattendrag, som gå direkt igenom den lilla del av fastigheten, som han arrenderar. I övrigt äger, där fisket är skiftat, arrendatorn icke någon fiskerätt därutöver, vadan många av arrendatorerna knappast ha någon fiskerätt alls, och för de arrendatorer, som ha fiskerätt, har denna rätt synnerligen inskränkts. I det fall, då fisket icke är delat utan fortfarande oskiftat, kan denna rätt vara en annan.

Beträffande arrendatorerna i andra delar av vårt land, vilka icke motionärerna berört, är förhållandet mycket sämre, ity att oftast på grund av avtal existerar förbud för arrendatorn att begagna sig av fiskerätten i sjöarna och älvarna. Jag känner särskilt till vissa trakter, där förbudet sträcker sig ända därhän, att de icke ens få fänga kräftor i det vattendrag, som rinner igenom den jord, de bearbeta. Det råder icke blott i Norrland utan även på andra platser ett skarpt missnöje bland arrendatorer och torpare över dessa inskränkningar i fiskerätten, och därför borde helt visst en utredning göras, för att man därigenom skulle kunna få se om icke några större rättigheter skulle kunna beredas dessa folklager och möjlighet givas dem till att förbättra sina kosthåll genom att få fiskerätten utsträckt, när det gäller att tillfredställa det rena hushållsbehovet.

Med jakten är förhållandet detsamma. Jaktmarkerna i stora delar av landet uthyras till en enskild större arrendator, och i många fall är det då på det sättet, att de icke uthyras för att skydda jakten och tillgodose en rationell jaktvård utan de uthyras till någon, som vill idka jakten enbart för sitt nöjes skull. Det är ju därjämte så, att detta även förekommer i vad gäller fiske. Rent nöjesfiske är ju, som man vet, helt visst icke obekant i vårt land. Det är naturligtvis rätt hårt för de ur många synpunkter i starkt ekonomiskt betryck varande torparna och arrendatorerna, att deras rätt till jakt och fiske på detta sätt skall vara helt och hållet borttagen, när de bo mitt i skogarna och mitt bland sjöar och älvar.

Det är på grund av dessa synpunkter, herr talman, som vi

tillåtit oss föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t av den lydelse, som reservationen återger och till vilket förslag jag ber att få yrka bifall.

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å lundet inom Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Herr vice talmannen, som under herr Perssons i Norrköping anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav här efter ordet till

Herr Pettersson i Södertälje som yttrade: Herr talman, mina herrar! Utan tvivel ligger det något behjärtansvärt i motionärens strävan att tillgodose de norrländska arrendatorernas intressen på sätt som skett i föreliggande motion. Atminstone vill jag för min del erkänna, att så är förhållandet. Men utskottet har ansett, att det finnes ett intresse, som är ännu mera behjärtansvärt, ännu viktigare än det intresse motionären här särskilt gjort sig till tolk för, och det är samhällets intresse av en rationell jakt- och fiskevård. Det är nog fara värt, att, om man skulle tillerkänna arrendatorerna en så vidsträckt jakt- och fiskerätt, som den motionären här ifrågasatt, detta större samhällsintresse kan komma att lida intrång, och redan detta torde vara ett tillräckligt skäl, att man här bör ställa sig betänksam.

Härtill kommer, att, såvitt jag kan se, motionären icke har förebragt någon bevisning för att, om jakt- och fiskerätten skall utsträckas i dessa trakter, just arrendatorerna skola tillerkännas företräde till densamma framför andra medborgare, för vilka det också kan vara av betydelse att få rätt att jaga och fiska. Då det är fråga om rätt till jakt och fiske även på annan mark än den, som arrenderas, på sådan mark, som arrendatorn icke fått brukningsrätt till, kan han nämligen såvitt jag kan förstå, icke anses ha bättre rätt, än vilken annan medborgare som helst, vilken bor i samma trakt.

Slutligen tillkommer här ytterligare en omständighet. Vi känna nog alla till, vilket brinnande intresse, som förutvarande ledamoten av denna kammare herr Lindhagen hyser för dessa norrländska jordfrågor. Han har år efter år motionerat i desamma och med seg ihärdighet fört fram en massa önskemål till förmån särskilt just för dessa arrendatorer, varom nu är fråga. Åtskilliga av dessa önskemål ha omsatts i lag, åtskilliga av sakerna har herr Lindhagen däremot icke fått riksdagen med på. Det är nu att märka, att särskilt vad beträffar den rätt till jakt, som motionären här påyrkar, har icke ens herr Lindhagen, när dessa saker varit före här i riksdagen, för sin del påyrkat en så vidsträckt befogenhet. Om man icke är mera sakkunnig härvidlag än jag för min del, drar man under sådana förhållanden öronen åt sig och undrar, om icke motionären ändock i detta avseende gått längre, än vad omständigheterna verkligen påkalla.

Nu ha tre reservanter påyrkat en skrivelse i ämnet, och herr vice ordföranden i lagutskottet har hemställt om bifall till denna reservation. För min del skall jag icke fälla några tårar, om

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

kammaren bifaller reservationen, ty såvitt jag kan se, skulle därav icke uppkomma någon skada, men å andra sidan kan jag icke heller finna, att ett bifall till nämnda reservation åstadkommer någon nytta i nu förevarande avseende, och jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å motionen.

(Forts.)

Härpå anförde

Herr Holmdahl: Herr talman, mina herrar! För bedömande av förevarande fråga torde det icke sakna sin betydelse att något undersöka, hur den s. k. Norrlandskommittén på sin tid ställde sig till spørsmålet om arrendators rätt till jakt och fiske. Såvitt kommittébetänkandet ger vid handen var det ingen inom kommittén, som ifrågasatte, att jakträtt skulle förenas med arrenderätten, vare sig det gällde jakt på arrenderat område eller jakt på den egendom, varifrån arrenderätten var upplåten. Icke ens herr Lindhagen, har som ledamot av kommittén, där han kraftigt förfäktade arrendatorernas rätt, ifrågasatt något sådant. Icke heller vid norrlandslagens tillkomst 1909 eller sedermera har herr Lindhagen, såvitt jag kunnat finna motionsvis framställt yrkande om att arrendatorerna skulle vara berättigade till ovillkorlig jakträtt. Av detta framgår väl, att man alltjämt varit av den uppfattning, att arrendatorernas rätt till jakt, borde bedömas efter vanliga jakträttsregler.

I fråga om fiskerätten åter innehöll kommitténs förslag en bestämmelse av det innehåll, som återfinnes i 23 § i den norrländska arrendelagen. Jordägare ägde sålunda icke förbjuda arrendatorn att begagna sig till husbehov av den fiskerätt, som hörde till det arrenderade området såvida icke särskilda åtgärder av jordägaren vidtagits för fiskets förbättrande. Anledningen till den inskränkning, som sålunda gjordes i arrendators fiskerätt, framgår av följande uttalande i kommitténs betänkande:

»Då det norrländska fisket, enligt vad en allmän erfarenhet ger vid handen, på de flesta ställen är statt i ett betänkligt tillbakagående samt följaktligen allt, som är ägnat att upphjälpa denna för allmogen så viktiga binäring, är förtjänt av understöd, har kommittén ansett sig böra från den uppställda regeln göra det undantag, att även husbehovsfiske får förbjudas i visst fiskevatten eller del därav, där särskilda åtgärder av jordägaren vidtagits till fiskets förbättrande.» Sålunda var anledningen till den inskränkning, som här gjorts i arrenderätten det kända förhållandet, att det norrländska fisket var statt i en betänklig tillbakagång. Motionären har icke med någon som helst utredning påvisat att någon förändring till det bättre i detta avseende inträtt. Erfarenheten torde nog giva vid handen, att förhållandena för närvarande äro desamma som då. Under sådana omständigheter är det väl betänkligt att borttaga den inskränkning i fiskerätten, som 23 § i norrländska arrendelagen innehåller utan även utsträcka

arrendatorns fiskerätt att omfatta fiske tillhörande den egendom, varifrån arrendet är upplåtet. Genom ett sådant medgivande skulle med all säkerhet fisket ytterligare äventyras.

icke heller kan det vara rimligt, såsom motionären här ifrågasatt, att hur liten del en person än arrenderar, han ändock skall vara berättigad att utöva jakträtt på hela den egendom, varifrån arrendet är upplåtet. Det heter visserligen i motionen, att jakt-rätten skall utövas endast till husbehov; men hur skall det vara möjligt för jordägaren att kontrollera, att denna jakträtt hålles inom tillbörliga gränser, och huru skall det gestalta sig om på egendomen finnes ett flertal arrendatorer och torpare, vilka alla skola tillförsäkras samma rätt? Följden blir naturligtvis, att inom kort det matnyttiga villebrådet skulle komma att utrotas till skada både för arrendatorerna, jordägaren och den stora allmänheten. Möjligtvis skulle ett medgivande till jakträtt på det arrenderade området icke medföra samma förödande verkan, men dels lär det även i detta fall vara omöjligt för jordägaren att kontrollera, att jakten hålles inom tillbörliga gränser, d. v. s. idkas till husbehov, dels kan det för en rationell jaktvård många gånger vara nödvändigt för jordägaren att undantaga jakträtten för eget behov.

Man har anfört som skäl för den utsträckning av jakt- och fiskerätten, som här ifrågasattes, att därigenom skulle betydande mängder fisk och matnyttigt vilt kunna komma till användning, något som vore synnerligen önskvärt i dessa matbristens tider. Ja, jag tvivlar icke på, att så bleve förhållandet — till en början. Men inom kort skulle nog denna utsträckta fiske- och jakträttighet visa sin förödande verkan genom en avsevärd minskning. Det är därför allt skäl att här gå försiktigt tillväga. Man bör icke gärna lagstifta endast för att tillgodose stundens behov, ty man kan därigenom lätt nog åstadkomma en skada, som kan sträcka sina verkningar långt fram i tiden.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen av förhandlingarna, yttrade

Herr Berglund: Herr talman! Det synes mig, som om utskottet icke till fullo beaktat vad som är kärnan i motionärens framställning. Utskottet har ju här särskilt betonat, att en rationell jakt- och fiskevård skulle motverkas genom den av motionären påyrkade utsträckningen av rätten till jakt och fiske, och det är ju alldeles givet, att det här måste tagas hänsyn även till den saken. Men då kommer den frågan: vad har den övervägande delen av Norrlands arrendatorer för nytta av en rationell jakt- och fiskevård, när de i stor utsträckning utestängas från rätten till jakt och fiske?

Vad då först fisket angår, är det ju visserligen så, att arrendatorerna genom kontraktsbestämmelser icke få avhända sig rätten

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.

till fiske på den arrenderade jordens fiskevatten. Men nu är det ofta så, att något fiskevatten icke hör till den arrenderade inägojorden, eller också att fiskevattnet är synnerligen begränsat, medan däremot sådant finnes å det av bolaget nyttjade området, till vilket fiskevatten dock arrendatorerna icke ha någon rätt. Det är nu en dylik rätt, som motionären här påyrkar.

(Forts.)

Ännu sämre ställt är det i frågan om jakten. Där har jordägaren rätt att i kontraktet förbehålla sig all jakt även å den utarrenderade jorden. Så sker också i regel, och jag ber att i det avseendet få hänvisa till den bestämmelse ur ett arrendekontrakt, som motionären här har återgivit. Där stipuleras följande: »All jakträtt förbehålles jordägaren ensam, och vare arrendatorn skyldig att till jordägarens tjänsteman anmäla där jakt av obehöriga utövas.» Det är i vanliga fall så, att en dylik bestämmelse intages i kontrakten. Men jakträtt å den arrenderade inägojorden är ju för arrendatorn av stor betydelse, och därför har motionären påyrkat, att jakträtt skall utsträckas även till hemmanets skogsmarker. Meningen är den, att en arrendator skall kunna föda sig på jordbruket, men för den fattiga jordbrukar- och torparbefolkningen i Norrland är det av synnerligen stor betydelse att kunna öka livsmedelstillgångarna genom jakt och fiske. Som bekant ligger en tredjedel av Norrlands jord i bolagens händer, och många socknar bestå så gott som uteslutande av bolagsjord. Vilka personer i dessa socknar är det, som få nytta av en rationell jaktvård, och huru stor nytta har Norrlands befolkning i övrigt av en sådan jaktvård, som utskottet nu så varmt vill värna om? Jo, det är i stort sett så, att det är bolagsdisponenterna och övriga bolagstjänstemän, som få nytta av jaktvården, alltså personer, som icke för sitt uppehälles skull äro hänvisade till jakt, utan utöva denna endast för sitt nöjes skull. Jaktvården tjänar alltså med nuvarande bestämmelser om jakträtt nöjesjakten och icke sådan jakt, som avser att förbättra en ofta mager och knapp kost. Jaktvården har blivit, om också icke precis självändamål, så dock i alla fall en åtgärd till förmån för nöjesjägarna och icke en åtgärd till förbättrande av en på många håll viktig näringskälla.

Det är detta, som jag anser vara huvudsaken i motionärens framställning och som enligt min mening borde ha föranlett utskottet till en något välvilligare hållning gentemot den framställning, som motionären här kommit med.

Nu har utskottets värderade ordförande åberopat herr Lindhagens ståndpunkt i denna fråga såsom ett skäl för avslag. Man kan emellertid även anföra herr Lindhagen till förmån för motionärens syfte. När arrendelagen genomfördes här, yrkade herr Lindhagen på, att arrendatorerna skulle få rätt till fiske även på det fiskevatten, som ej hörde till den arrenderade jorden. Frågan är, om jaktvården skall kunna tjäna till någon nytta just för sådana människor, som ha behov av att utöva jakt, som alltså äro för sitt uppehälle beroende därav, och den synpunkten anser jag väger mycket mera, än om man här ställer upp bolagsherrarnas rätt att jaga.

Det är med stöd av dessa synpunkter, som jag, herr talman, vill yrka bifall till den av reservanterna gjorda framställningen.

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av vis jord å landet inom Norrland och Dalarne.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman! De två föregående talarna, såväl lagutskottets ärade ordförande som herr Holmdahl i Karlskrona, även han medlem av utskottet, ha slagit så starkt på den strängen, att om man bifaller min reservation, skulle jakt- och fiskevården alldeles tillspilloigas. Jag ber få betona, att i denna reservation föreslås, att vi skulle skriva till Kungl. Maj:t och anhålla om utredning, huruvida och i vad mån utsträckt rätt till jakt och fiske för husbehov må, utan skada för en rationell jakt- och fiskevård, kunna beredas arrendatorer och deras vederlikar i Norrland. Att vi stannat vid att låta förslaget avse blott de norrländska arrendatorerna, är beroende på, att motionen blott gäller Norrland, men möjligt är ju, att motionen kommer igen och då omfattar icke blott Norrland, utan även hela riket. Talet om, att man från det håll jag tillhör icke intresserar sig för jaktvården och fiskevården tillåter jag mig tillbakavisa såsom ett obefogat tal. Denna jakt- och fiskevård är ju en allmän samhällsangelägenhet, som alla ha intresse av, men det är även en folklig angelägenhet. De fattiga ha nämligen intresse av att icke alldeles avstångas från de möjligheter, som naturen giver i form av villebråd i skogarna, fåglar och mindre djur, som det här närmast kan bli tal om, samt fisken i sjöarna.

(Forts.)

Så anför man vidare, såsom nu herr Holmdahl gör, såsom en omständighet, som skulle utgöra ett stort hinder att bifalla reservationen, att herr Lindhagen icke har framkommit med ett sådant förslag angående utsträckt jakträtt. Det är sällan, man hör någon av högermännen här i kammaren åberopa, att herr Lindhagen icke har kommit med det eller det förslaget eller att han föreslagit det eller det såsom utgörande ett hinder för eller ett särskilt understrykande av, att det eller det bör förekomma. Men nu, när man anser det lämpligt, tar man upp de mest underliga argument, som man eljest ogärna vill använda. Huru tro herrarna, att det skulle ha sett ut, om herr Lindhagen exempelvis varit med i kammaren här i dag? Jag misstänker, att då hade de argument, som vi nu hört, icke kommit fram.

Man säger nu, att därigenom att jakträtten släppes lös, skulle det matnyttiga villebrådet utrotas, och så skulle även gå med fisket, om rätten därtill skulle utträckas på sätt, här föreslagits. Jag ber att få betona, mina herrar, att vårt förslag ju icke går längre, än att jakt- och fiskevården skulle komma att bevaras. Därför äro de argument, som här anförts, enligt min uppfattning av den art, att om icke några andra, längre gående skäl kunna anföras, än vad som nu framkommit, tala alla förhållanden för bifall till reservationen.

Herr Wikström: Herr talman, mina herrar! Jag har tillbragt större delen av mitt liv i en trakt, där det finnes gott om arren-

Ang. ändrad
lydelse av 23 §
i lagen om
arrende av viss
jord å landet
inom Norrland
och Dalarne.

(Forts.)

datorer, och jag har haft mycket att göra med dem, men aldrig har jag, det måste jag erkänna, hört ett dugg om det missnöje, som skulle vara rådande i nu förevarande avseende. Jag har den uppfattningen, att hela denna sak är av så oerhört liten praktisk betydelse, att den skulle kunna avfärdas utan vidare. Nu finner jag emellertid, att utskottet och reservanterna tagit frågan mycket allvarligt, och jag ber då också att få säga några ord om densamma.

Vad först fisket beträffar, kan jag icke förstå annat, än att det i nämnda hänseende är ordnat så bra för arrendatorerna, som det över huvud taget är möjligt. Det är ju fastslaget, att de ha rätt till husbehovsfiske, och något mera än sådant fiske är ju icke här fråga om. Den inskränkande bestämmelsen i fråga om fiskevatten, där särskilda åtgärder av jordägaren vidtagits för fiskets förbättrande, tror jag praktiskt sett är fullständigt betydelselös. Ätminstone så långt min erfarenhet sträcker sig, känner jag icke till något fiskevatten, där man vidtagit sådana åtgärder, att de skulle innebära förbud för arrendatorerna att fiska. Det skulle då möjligtvis vara i fråga om laxfisket. Det bedrivs ju icke såsom husbehovsfiske. Men delägarskap i ett laxfiske är ju en så pass värdefull tillgång, att allt vad som den saken rör i regel ordnas särskilt för sig. Om rätt till sådant fiske skulle ingå i arrendet, kommer den också säkerligen att bliva värderad och inräknas i arrendesumman, och en ändring härutiinnan skulle därför praktiskt taget icke innebära den fördel för arrendatorerna som man här åsyftar.

Vad den andra inskränkningen beträffar, går den ju ut på, att endast fiskevattnet å den arrenderade fastigheten får utnyttjas. Jag tror, att även denna bestämmelse saknar praktisk betydelse. Det förhåller sig icke så, som det ser ut av motionen, att man arrenderar en bit av ett hemman, utan i verkligheten är det så, åtminstone uppe i Norrland, att hela hemmanen arrenderas. Bolagen ha ju numera i många fall avskilt inägojorden, men i och med det att laga ägostyckning är fullbordad och fastställd, så är varje sådant ägostycke en särskild hemmansdel. Jag kan därför icke förstå, att om i lagen skulle intagas en bestämmelse därom, att hela det till hemmanet eller lägenheten hörande fiskevattnet skulle få begagnas, denna rätt skulle komma att omfatta mer än den arrenderade fastigheten.

Detta gäller nu fisket. Detta har onekligen en viss ekonomisk betydelse. Man fiskar verkligen icke bara yrkesmässigt utan även tillfälligt för husbehov, och detta senare fiske kan vara av mycket stort värde och till stor nytta, därigenom att det ger sådant utbyte, att det ekonomiskt bär sig.

Vi ha sedan jakten, och vad den vidkommer ber jag att för min del få uttala min ledsnad över, att de sanningens ord, som jag uttalade, när herr Runes motion för en tid sedan här behandlades, icke tycks ha gjort det allra ringaste intryck på lagutskottet och dess ärade ordförande. Här resonerar man fortfarande med den utgångspunkten, att jakten är en *näring*, som kan jäm-

ställas med fisket. Men så är icke förhållandet. D. v. s. en jämförelse kan ju ske mellan jakt och sådant fiske, som bedrivs som sport, men icke med det fiske, som är att betrakta såsom näring, och det är ur den synpunkten vi här se fisket. Man måste, som sagt, skilja på olika slag av fiske. När en arrendator ger sig ut för att draga nät för att därigenom skaffa sig litet fisk, så kan ju detta hänföras till en ekonomisk näring, men om, såsom det händer, en person far ifrån England till en bäck långt uppe i Arjeplogs socken för att meta laxöring, då är det sport. Vad jakten beträffar, är det nu länge sedan, det var i våra förfäders tid, som jakten i vårt land var en näring och kunde betraktas såsom ekonomisk viktig. Numera är jakten *sport* och bara sport, åtminstone i det allra närmaste. Men jag hemställer då, om man icke skulle kunna få slut på detta spegelläkteri, dessa försök att framställa jakten som en »näring», som ur *ekonomisk* synpunkt bör stödjas och uppmuntras. En sådan felaktig utgångspunkt snedvrider ju frågan, så snart man kommer in på detta område. Jakten spelar icke någon *ekonomisk* roll för arrendatorerna i Norrland. Det är mycket få jordbrukare där, som syssla med jakt; man har icke tid därtill, man står i regel icke i den ekonomiska ställning, att man har råd att kosta på sig det dyra nöje, som jakten numera är, man har annat att syssla med. En och annan finnes visserligen, som blivit biten av den där jaktflugan och är ute och springer i skogarna, men des-a bruka betraktas med en viss ömkan av de övriga, och i regel är det så, att deras ekonomi, deras jordbruk och deras arbete få sitta mycket hårt emellan för det där jaktidillet. Nu tror jag att det kan finnas en och annan arrendator också, som har denna jaktpassion i kroppen och som tycker, att det är förargligt med det förbud mot jakt, som i regel inrymmer i kontrakten. Om motionärerna resonerade som så, att jakt icke blott är en trevlig sport utan en uppfriskande sport, som man bör unna arrendatorerna, så kunde man ju se till hur långt det skälet håller, men då huvudvikten lägges på jaktens ekonomiska betydelse för arrendatorerna, då håller det icke streck, åtminstone icke vad Norrland beträffar. Jag tror, att nu omtalade paragraf, som har inrymts i en hel del arrendekontrakt, icke åstadkommer någon skada, utan tvärtom säkerligen är ekonomiskt sett åtskilligt hälsosam, och, anledningen till, att man intagit den i kontrakten är antagligen icke den, att man velat förmäna arrendatorerna en ekonomisk förmån, som man vill förbehålla sig själv, utan i rent jaktvårdsintresse. Man vill gärna, att djurstammarna skola bibehållas och vara så stora som möjligt. Dessa bolags- och stadsherrar fara ju i regel ut på landet om sommaren, och då arrangeras det jaktfärder. Man slår sig ihop några stycken, tar med sig hundar, mat och litet konjak och punsch och far så ut och ligger och jagar några dagar om året. Man vill ju då gärna, att det skall finnas något villebråd att skjuta, och jag antager, att det är huvudsakligen från den synpunkten, som man har velat fridlysa all bolagsmark där uppe i Norrland, alltså för att i största

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarna.

(Forts.)

Aug. ändrad möjligen mån kunna se till, att den lilla djurstam, som finnes kvar
lydelse av 23 § icke skall fullständigt utrotas.

i lagen om Jag vill med detta ha sagt, att denna sak icke alls är den
arrende av viss ekonomiska fråga, som man nu försökt blåsa upp den till. Jag skulle
jord å landet inom Norrland i varje fall önska, att när man behandlar dessa jakthistorier, man
och Dalarne. ginge ut från verkligheten, sådan den är, och icke fortfarande sökte
(Forts.) inbilla dem, som mindre känna till saken, att dessa frågor äro av
ekonomisk betydelse och av vikt för vår folknäring o. s. v. Det
finnes åtskilliga jägare här i kammaren, men jag undrar verkligen,
om någon enda av dem här skulle kunna stiga upp och intyga, att
han jagar för att få livsmedel och för att han har ekonomisk
valuta av jakten. Nej, var och en måste naturligtvis erkänna, att
det är för nöjes skull, som han jagar, och att det byte, som han
därvid får, icke på långa vägar ger valuta för de på jakten ned-
lagda kostnaderna och det arbete, som därmed är förenat. Jag
tror icke heller att de här i kammaren som icke äro jägare, skola
kunna erinra sig några personer i sin omgivning som idka jakt,
och vilka av denna jakt ha ekonomisk fördel; de fall där så är
förhållandet, skola åtminstone vara mycket tunnsådda. I de allra
flesta fall är det så, att om man räknar med allt, så medför jakten
ekonomisk förlust. Den fråga som motionärerna fört fram är, som
sagt, knappast av någon som helst praktisk betydelse.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Pettersson i Bjälbo: Herr talman! Motionen avser, att i den norrländska arrendelagen skulle införas en bestämmelse av innehåll, att en arrendator alltid skulle ha rätt till jakt och fiske icke endast å den hemmansdel, som han arrenderar, utan på hemmanet i dess helhet. Vart detta skulle leda, visar utskottet i sitt betänkande å sid. 3, där utskottet säger följande: »Den stora betydelse, jaktens och fiskets rationella utnyttjande har för vårt lands livsmedelstillgång, får icke underskattas. Också har intresset för såväl jakt som fiske under senare åren städse ökats, och båda-dera hava med rätta befunnits vara förtjänta av åtgärder från statens sida för sitt fortbestånd och utveckling.» Så fortsätter utskottet: »Ett frigivande av jakten och fisket i den utsträckning, motionären föreslagit, skulle enligt utskottets förmenande utan tvivel hämma denna utveckling och därigenom medföra icke blott för arrendatorn minskat utbyte av fisket utan jämväl för landet i dess helhet ur folknäringsynpunkt menliga påföljder.» Ja, jag tror, att vem som helst, som känner till förhållandena, måste medge, att det blir fallet. Om icke jakten och fisket skyddas, liksom allt annat behöver skyddas, så är det uppenbart, att allt det vilda skjutes ut, och inom ganska kort tid får varken jordägaren, arrendatorn eller någon annan någon glädje av det hela. Följden blir naturligtvis, att jakten blir förstörd, och det kan icke ligga i det allmännas intresse, och det är huvudsakligen från den synpunkten utskottet betraktat denna fråga.

I övrigt vill jag medge, att det resonemång, som herr Wik-

ström förde, är det riktiga. Jag tror icke, att vi ur folknärings-synpunkt böra överskatta denna fråga. Jakten bedrives numera för motionens eller för nöjes skull, men med fisket är det en annan sak. Beträffande fisket är det i den norrländska arrendelagen en bestämmelse, som tillförsäkrar arrendatorn fiskerätt, försävt äga-ren icke vidtagit särskilda åtgärder för att skydda fisket.

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landets inom Norrland och Dalarne.

(Forts.)

Nu ha utskottets reservanter icke velat ställa sig alldeles av-visande till motionen. De medge, att det bör göras inskränknin-gar för att uppehålla en god jakt- och fiskevård eller för att främja dessa näringars utveckling. Men de säga också, att de skulle helst önskat, att en utredning för hela riket komme till stånd om bättre rätt för arrendatorer, torpare och vederlikar att idka jakt och fiske till husbehov etc., och för den sakens skull föreslå de en skrivelse. Nu har herr Sven Persson i sitt föregående anfö-rande sagt, att vi ha icke framfört några skäl, varför en sådan skrivelse skulle komma till stånd, och i synnerhet att herr Holm-dahl icke fått fram något sådant skäl. Jag vill söka påvisa ett sådant skäl. Reservanterna ha icke angivit en enda riktlinje för en sådan undersökning. De säga helt simpelt och enkelt, att de önska för vissa kategorier en sådan bättre rätt till jakt och fiske, men samtidigt säga de, att den blivande lagstiftningen skall än-dock tillgodose en god jakt och fiskevård. Någon framkomlig väg mellan dessa två saker ha icke reservanterna på något sätt visat. Det är i alla fall vanligt eller så gott som nödvändigt, att då man begär skrivelse till Kungl. Maj:t om utredning, man åtminstone söker i någon ringa mån angiva de riktlinjer och förutsättningar och tankar, som skola ligga till grund för ett sådant skrivelse-förslag. Skulle man kasta fram skrivelser utan någon motivering eller några riktlinjer, skulle Kungl. Maj:t få mycket att göra, och jag tror, att Kungl. Maj:t får det i alla fall. Jag tror, att det ligger i alla fall skrivelser i hundratal, som Kungl. Maj:t icke får tid att behandla. Under sådana förhållanden tror jag, att ett skrivelseförslag under de förutsättningar som föreligga knappast har några skäl för sig.

Jag för min del får säga, oaktat jag icke har särskilt in-tresse för jakten, att jag tror knappast man kan komma mycket längre än man redan har gjort. I den norrländska arrendelagen har, som jag sade, intagits en tvingande bestämmelse beträffande fisket, så att arrendatorerna ha rätt till ett husbehovsfiske i regel. Dessutom har utskottet frambållit, att när fisket icke är skiftat, har arrendatorn av en hemmansdel fisket i sin helhet på hem-manet. Beträffande jaktlagen så finnes där intagen en presume-rande bestämmelse, som går ut på att arrendatorn skall ha jakt-rätten, om icke något särskilt undantag därom göres i arrende-kontraktet. Denna lagens presumtion tror jag är i detta hänse-seende ganska kraftig. Längre kan man icke komma, och i alla handlingar finnes icke i reservanternas förslag några riktlinjer an-givna. Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändrad
 lydelse av 23 §
 i lagen om
 arrende av viss
 jord å landet
 inom Norrland
 och Dalarne.
 (Forts.)

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Det kan synas, som om jag icke hade någon anledning att yttra mig i denna fråga. Jag skulle icke gjort det, om jag icke blivit uppkallad av herr Wikströms anförande och där känt igen en gammal bekant. Herr Wikström talade om att jakten icke spelar någon roll i arrendatorernas ekonomi utan att de bedrevo den endast till tidsfördriv och därmed förstörde mycken tid för jordbruket. Men herren till Bjälbo på andra sidan av salen hade en annan mening. Han sade i början av sitt anförande att om man skulle släppa lös jakten, skulle därav följa betydande ekonomiska skador för det allmänna. Därav ser man, att de, som äro på en linje i denna fråga, dock ha skilda meningar om jaktens ekonomiska betydelse. Jag må säga, att på de trakter av vårt land, där det finnes stora älgbestånd, är jakten icke av så liten ekonomisk betydelse för fattiga människor.

Jag skall emellertid icke uppehålla mig vid den ekonomiska sidan av saken, utan det är en annan sida av saken jag vill beröra, nämligen den att det här är fråga om heder och om mindre-värdiga individer, om rättslösa individer och om berättigade individer. Jag sade, att jag i herr Wikströms anförande kände igen en gammal bekant. När jag läser papper från 1540—1550-talen, så går herr Wikströms anförande där igen ord för ord och punkt för punkt: jakten är icke av ekonomisk betydelse för fattiga bönder, bönderna bara springa ut i skogen och försumma jordbruket. Detta var på 1520-, 30- och 40-talen, då eldvapnet höll på att avlösa bågen. Det resonemanget var en förelöpare till den från söder efter grevefejden, efter reformationen upprullande reaktionen. Kampen mellan herrar och bönder om rätten till jakt har varit en fråga om heder och om berättigade och fria eller om oberättigade och ofria, om de i sin rörelse inskränkta eller om fullmyndiga och självständiga män. Kampen om böndernas jakträtt har i alla tider varit en förelöpare till reaktionsperioder. Jag kunde plocka fram från fall till fall exempel på den saken.

Sammalunda för mig. När jag kommer att rösta för reservationen och när jag yrkar bifall till den, så är det icke så mycket den ekonomiska sidan av saken, som jag fäster mig vid, utan det är därför att jag menar, att det här är en fråga om fria eller ofria män, det är en hederssak.

Herr Johansson i Sollefteå: Även jag, herr talman, vill nedlägga en bestämd gensaga mot herr Wikströms påstående i denna sak. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på en annan kategori av från jakträtt uteslutna, nämligen kronotorparna. Jag har nyligen fått ett brev från en kronotorpare i nordvästra Ångermanland, som skriver, att kronotorparna icke ha någon rätt att jaga eller fiska. De stå f. n. inför utsikten att slakta sin enda ko, därför att det är foderbrist. Dessa fattiga kronotorpare ha ej rätt att skjuta en enda liten hare, ty de riskera då att få

avflytta omedelbart. Det är hårt, och därför skall jag be att få yrka bifall till reservationen.

Ang. ändrad lydelse av 23 § i lagen om arrende av viss jord å landet inom Norrland och Dalarne.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning gav herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 12.

Vidare förekom till behandling lagutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen.

Om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 207, hade herr *Johansson* i Sollefteå m. fl. hemställt, att riksdagen för sin del ville besluta, att strafflagens 10 kap. 14 § måtte upphävas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Pettersson* i Södertälje och *Johanson* i Gäre, vilka med särskild motivering biträtt utskottets hemställan; samt

av herrar *Persson* i Norrköping, *D. Alfred Pettrén*, *E. I. Lindley*, *Strid* och *Helger*, som yrkat,

1) att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll, denna paragraf hade före 1906 års lagändring; samt

2) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till sådan ändring av 10 kap. 14 § strafflagen, i övrigt, att lagen icke kränkte den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten.

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Persson* i Norrköping: Herr talman! Även vid detta lagutskottets betänkande har undertecknad jämte mina socialdemokratiska kamrater i utskottet reserverat mig och yrkat, 1:o) att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll, denna paragraf hade före 1906 års lagändring, samt 2:o) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till sådan ändring av 10 kap. 14 § strafflagen, i övrigt, att lagen icke kränker den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten.

Det är en ståndpunkt, som vi intagit i vad gäller lagparagrafens senare del, den som tillkommit efter 1906. Under alla de år, som vi varit i riksdagen, då denna fråga varit före, ha vi intagit

Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

samma ställning. När man granskar vad som inträffat sedan 1906, då denna ändring kom till, så finner man, att vi ha blivit alltför sannspådda, då vi sade, att lagens formulering och lydelse var av så vidsträckt och kautschukartad natur, att många, som blevo fällda efter densamma, helt visst icke förstått paragrafens innebörd och ordalydelse. Det har också visat sig, att stora medborgargrupper ha ansett, att den lagtillämpning som rätt varit orimlig och oriktig och i åtskilliga andra fall av tvivelaktig natur.

Vi se ju av den sista redogörelsen, som finnes i motionen, hurusom under den allra sista tiden, sedan samma motion senast var före, icke mindre än 9 stycken fått sammanlagt 4 år och 9 månaders fängelse och en har fått fyra månaders straffarbete för muntliga anföranden och att dessutom 14 stycken ha fått sammanlagt 5 år och 2 månaders fängelse för tryckfrihetsbrott. Statistiken över dem, som blivit fällda enligt dessa lagar, har behandlats här i riksdagen flera gånger, och vi ha därför ansett det onödigt att vid detta tillfälle framdraga en fullständig statistik.

Jag skall be, medan jag kommer ihåg det, att få rätta ett tryckfel i reservationen. På fjärde raden uppifrån står nämligen: »Dessa lagbestämmelser beröra allt flera offer» o. s. v. Det skall naturligtvis vara »kräva» i stället för »beröra». Vidare står det i andra stycket andra raden årtalet 1910; det skall naturligtvis vara 1916. Men tiden var så kort, att jag icke hann att läsa korrektur, och därför inträffade detta missöde.

Vi stå därför fortfarande kvar på vår gamla ståndpunkt, att denna lagparagraf bör i första hand återställas till den lydelse, den hade före 1906, och vi göra det på grund av upprepade erfarenheter om de måls karaktär, som varit före och som visat, att det helt visst varit av ren obetänksamhet, man förbrutit sig mot detta stadgande om att man icke genom prisande av brottslig handling får uppmana till våld. Har det blivit bättre eller sämre sedan 1906? Har man lyckats driva tillbaka vad man 1906 ansåg sig böra driva tillbaka, nämligen den socialdemokratiska folkrörelsen? Nej. De argument, som en del talare ansett sig böra hämta ur dessa bestämmelser, ha helt visst verkat raka motsatsen till vad man tänkt sig, att de skulle verka. En stor del av dessa brott äro ju av det slag, att de bottna i sociala missförhållanden och delvis kunna hänföras till rent politiska brott. Tror man, att man skall kunna hejda en folkrörelse och känslor, som ytterst bottna i sociala missförhållanden, och som äro både starka och bittra hos mängen, genom strafflagsparagrafer, så har man grymt misstagit sig. Blicka vi ut över andra länder, så finna vi, att där forefinnas icke sådana inskränkningar i yttranderätten, som hindra folket att säga sin mening, och man är icke så nogräknad, om det vid något tillfälle yttras något, som kanske är mindre lämpligt men som dock icke leder till något brott.

Vad sedan gäller den första delen av paragrafen vill jag erinra om att under 1916 dömde högsta domstolen Höglund och Oljelund för yttranden, som de haft på en kongress, som enligt vad

referaten från underrätterna tydligt ådagalägga var en sluten kongress med befullmäktigade ombud och gäster, som voro inbjudna. Till denna kongress kommo sålunda icke andra än sådana, som kunde visa fullmakter, varigenom de kunde styrka, att de voro befullmäktigade ombud för korporationer, eller sådana som voro inbjudna som gäster. Det var sålunda en fullständigt sluten församling. Men man ansåg i alla fall, att man borde betrakta denna församling som offentlig församling eller menighet. Genom denna tolkning har den praxis, som hittills existerat här i landet, nämligen att alla sällskap och organisationer skulle äga rätt att sammanträda genom befullmäktigade ombud för att inom sig behandla sina organisationers enskilda angelägenheter och även medlemmars ställning till allmänna samhällsangelägenheter, denna praxis har, säger jag, brutits, så att de numera betraktas som offentliga församlingar, som menigheter, till vilka polisen utan vidare har tillträde och kan kontrollera vad som där förekommer. Det är självfallet, att när en sådan tolkning kan vinna burskap t. o. m. hos dem, som skola representera den högsta rättvisan här i landet, så måste man starkt reagera häremot, och man måste ovillkorligen kräva sådana åtgärder, som hindra detta för framtiden, och det är därför som vi föreslagit denna andra punkt. Vi yrka alltså, att riksdagen måtte besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll, denna paragraf hade före 1906 års lagändring samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till sådan ändring av 10 kap. 14 § strafflagen i övrigt, att lagen icke kränker den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten. Och till detta hör väl, att varje församling, dit ingen har tillträde, som icke är försedd med fullmakt, skall ha rätt att fullt okontrollerat behandla sina egna angelägenheter och intressen och att lagskiparen och polismakten skola äga rätt att ingripa först när vad som där förekommit och de beslut, som där fattats, kommit ut till allmänheten för att förverkligas.

Vi ha varit något tveksamma på denna sista punkt beroende därpå att vi ha oss bekant, att justitieombudsmannen på grund av en skrivelse, som återfinnes i hans berättelse 1916, har fäst Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på detta förhållande, och enligt vad som är bekant kommer Kungl. Maj:t att låta utreda denna fråga. Vad resultat detta kan komma att leda till känner man icke. Men vi ha med vår skrivelse velat angiva den riktning, vari en sådan utredning bör gå, nämligen att en sådan ändring åstadkommes, så att icke den medborgerliga församlingsfriheten och yttrandefriheten kränkas, och därför ha vi stannat vid att uttrycka denna vår uppfattning i vårt skrivelseförslag.

För att icke förlänga debatten ber jag att med dessa korta antydningar få yrka bifall till den reservation, som vi avgivit. Jag medger, att denna fråga är av den art, att den väl vid en grundligare utredning än den vi varit i tillfälle att åstadkomma, men den skall nog i sin tid komma, och helt visst skall av den

Om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen.
(Forts.)

Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

visas, huru rätt vi ha i vår uppfattning och åskådning rörande dessa frågor. Jag ber få tacka för ordet.

Herr Johansson i Sollefteå: Herr talman! Denna motion var föremål för riksdagens prövning även i fjol, då den framfördes från vänstersocialdemokratiskt håll genom herr Winberg. Lagutskottet hade då i likhet med vad fallet är i år yrkat, att motionen icke skulle föranleda till någon riksdagen åtgärd. I en socialdemokratisk reservation hemställdes, »att riksdagen i anledning av förevarande motion ville besluta återställa 10 kap. 14 § strafflagen till det innehåll, denna paragraf hade före 1906 års lagändring».

Herr Lindhagen hade dock i en särskild reservation föreslagit, »att riksdagen ville för sin del besluta, att 10 kap. 14 § strafflagen skulle upphävas». Detta herr Lindhagens yrkande samlade dock endast en liten minoritet i fjolårets andra kammare.

De socialdemokratiska reservanterna i år visa dock, att de gjort ett litet framsteg. De stå för det första kvar på fjolårets ståndpunkt att återställa lagen i det skick, den hade före 1906 års lagändring, men dessutom yrka de på skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag till sådan ändring i ifrågavarande paragraf, att lagen icke kränker den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten.

Detta visar dock, som sagt, ett litet framsteg, och det är ju i alla fall glädjande. Fast jag måste säga, att det är en märkvärdig snigelfart från det gamla arbetarepartiets sida. Då denna lag 1889 antogs, sa rekommenderades den som ett bra botemedel mot »socialdemokratiens uppviglingar». Och det är säkert, att icke kunde 1889 års män, ja, icke heller 1906 års liberaler ens ha kunnat drömma om att 1917 och 1918 års socialdemokrater icke skulle gå med på att upphäva denna klasslag.

Då denna fråga så nyligen varit under riksdagens prövning, så torde en längre debatt vara överflödig. Emellertid vill jag fästa kammarens uppmärksamhet vid en sak. Under fjolårets debatt i denna fråga yttrade herr Pettersson i Södertälje, att under åren 1910—1913 endast 6 personer blivit ådömda frihetsstraff enligt denna strafflag, och han tillade: »Denna siffra visar i sin mån, att lagen icke i större utsträckning använts som medel att klubba ner missbagliga åsikter.»

Vi ha i år uppgjort en om också ofullständig statistik, för den sista åtalsperioden — alltså under kriget — som visar, att följande personer blivit ådömda frihetsstraff för föredrag och ytt-randen:

Axel Andersson	3 månaders fängelse
H. F. Aronsson	3 » »
H. Bäck	6 » »
Gillis Grähs	5 » »
Per Holm	2 » »
Rudolf Holme	6 » »

Zeth Höglund	13 ¹ / ₂ månaders fängelse		<i>Om upp- hävande av 10 kap. 14 § strafflagen. (Forts.)</i>
A. V. Johansson	4	» straffarbete	
Ivan Oljelund	12 ¹ / ₂	» fängelse	
Albin Brunell	6	» »	

Det är tillsammans 10 personer. Härtill komma sedan följande domar för tryckfrihetsbrott i anslutning till ifrågavarande paragraf i strafflagen

Albert Andersson	3 månaders fängelse
Martin Andersson	3 » »
Nils Björkman	6 » »
Alfred Eriksson	8 ¹ / ₂ » »
Axel Eriksson	6 » »
Hjalmar Eriksson	6 » »
Knut Israelsson	1 » »
J. A. Johansson	6 » »
Eva Manus	4 » »
Ernst Norrström	3 » »
Gustaf Samuelsson	8 » »
Rudolf Svensson	4 » »
Nils Wester	2 » »
Jalmar Viksten	8 » »

Tillsammans blir det 24 personer, som blivit ådömda frihetsstraff under de senaste åren. Dessutom ha ådömts en mängd med bötesdomar. Det mest upprörande i dessa domar är, att de ådömts på grund av den fredsagitation, som särskilt från vår sida varit nödvändig att föra gentemot den ständigt återkommande krigsagitationen.

Emellertid, som frågan även i år ligger, finnes det ingen utsikt för att motionen skall bifallas, men för formens skull jag be att få yrka bifall till densamma. Jag sade för formens skull, ty jag är övertygad om, att några verkliga reformer kan man knappast begära av denna församling. Men jag ber i alla fall att få yrka bifall till motionen.

Herr Pettersson i Södertälje. Herr talman, mina herrar! Det finnes bestämmelser i vår strafflag, som mer än andra äro omtvistade och omtvistliga, och till dem hör onekligen det lagrum, som nu är föremål för denna kammares överläggning. Man har om detsamma sagt, att det innebär ett ingrepp i den medborgerliga yttrandefriheten, att det utgör ett hot mot församlingsfriheten, att det leder till bestraffande av brott, som ha politisk karaktär. Man har från principiell ståndpunkt anmärkt, att bestämmelsen straffar uppmaning till brott, oaktat uppmaningen icke leder till fullbordat brott, vilket i och för sig är oriktigt. Slutligen har man anmärkt, att bestämmelsen är alltför tånjbar i sin lydelse. Jag vill för min del icke förneka, att det ligger något berättigat i alla dessa invändningar, jag skall icke i

Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

detalj inlåta mig på, i vad mån de äro berättigade, men att det ligger något berättigande i dem, erkänner jag villigt. Om jag det oaktat vågar yrka på att denna lagbestämmelse åtminstone provisoriskt måtte bibehållas i strafflagen, måste det föreligga starka sakskäl för ett sådant yrkande, och enligt mitt förmenande är så också förhållandet. Dessa sakskäl kunna sammanfattas i orden: faran för den anarkistiska propagandan. Denna fara är, såvitt jag kan se, obestriddig. Så länge anarkiens brand rasar i vår närhet, kan man lätt befara, att en gnista hoppar över till oss. Under sådana förhållanden skulle det, såvitt jag förstår, vara synnerligen lättsinnigt att avskaffa det visserligen bristfälliga skydd, som vi ha i 10 kap. 14 § strafflagen. Vi kunna icke utan vidare gå med på att försvaga det skydd, som ifrågavarande lagrum dock innebär. Till stöd för den meningen, att ett sådant skydd verkligen kan behövas, vill jag för tillfället inskränka mig till att erinra om, att man i de nya strafflagar, som tillkommit i Europa under de senare åren, stadgat straff för dylika förbrytelser. Detta är fallet med den italienska, den norska och den holländska strafflagen. Det är att märka, att den svenska strafflagen icke är så sträng som åtminstone den norska och att den svenska icke som sistnämnda lag stadgar straff för uppmaning till hat mot andra samhällsklasser. Nu är det väl ingen, som vill förneka, att normännen ha hunnit längre i demokrati än vi. De ha en mera demokratisk samhällsordning, demokratin har fullständigt genomtyrat deras samhällsliv, men icke dess mindre ha de ansett nödvändigt att antaga ganska stränga straffbestämmelser till skydd mot den anarkistiska propagandan. Då är det för mycket begärt, att vi i Sverige skulle alldeles avstå från det skyddet.

De föregående två talarna ha antytt, att de icke anse lämpligt att nu ingå på någon vidlyftig och detaljerad diskussion om den här frågan. Jag skall därför icke heller göra det, utan vill helt kort sluta med en erinran om innebörden av de tre olika förslag, som från utskottets sida föreligga i denna fråga. Ingen har yrkat bifall till motionen, men sju reservanter ha påyrkat, dels att lagrummet skall återställas till den lydelse det hade före 1906 och dels att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ytterligare ändring av lagens stadgande, så att den icke kränker den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten. Utskottets majoritet har å andra sidan avstyrkt motionen under återopande av de skäl, som tala för bibehållande av bestämmelsen, samt under naken hänvisning till, att frågan för närvarande är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet. Herr Johanson i Gäre och jag ha icke kunnat ansluta oss till någon av dessa två linjer. Vi ha uttalat, att vi icke vilja förneka, att lagrummet kan tarvå jämkning särskilt i syfte att trygga den medborgerliga församlingsfriheten, och vi ha även gjort gällande, att vid den jämkning av lagen, som kan komma ifråga, också andra ändringar möjligen böra tagas under övervägande. Vi ha icke velat endast erinra om, att saken

är föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet, utan vi ha velat uttala en bestämd förväntan, att Kungl. Maj:t även skall skrida till handling. Jag kan tillägga, att det försports från justitiedepartementet, att justitieministern är sinnad att snart vidtaga åtgärder till församlingsrättens tryggande, och att i det sammanhanget även skulle tagas upp frågan om den lämpligaste lydelsen av den lagbestämmelse, som vi nu diskuterar. Beträffande herr Sven Perssons m. fl. reservation vill jag i förbigående hemställa, om det icke ligger något oegentligt i att på samma gång man vidtar en ändring av ett lagrum också skriva och begära att få det ytterligare ändrat. Men oavsett den saken, föreställer jag mig, att kammaren i denna mycket viktiga fråga icke vill frånträda den ståndpunkt kammaren förut intagit utan tills vidare låter 10:14 strafflagen behålla sin nuvarande lydelse. Jag hemställer således om bifall till den av mig och herr Johanson i Gäre avgivna reservationen.

Om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen (Fort.)

Herr Holmdahl: Då en av motionärerna yrkat bifall till motionen, kan jag icke underlåta att något beröra några uttalanden, som förekomma i densamma. När man genomläser motionen, finner man snart att det huvudsakliga syftet med densamma är att bereda straffrihet för den kategori av brott, som motionärerna benämna politiska förbrytelser. Motionärerna anse nämligen det lagrum, varom här är fråga, 10 kap. 14 § strafflagen, och de ändringar, som tid efter annan gjorts i densamma, såsom direkt riktade mot s. k. politiska brott. De medge visserligen, att även andra brott falla under ifrågavarande lagrum, men dessa ha, som motionärerna uttrycka sig, fått följa med för sällskaps skull. Med denna uppfattning ha motionärerna icke tvekat föreslå, att hela ifrågavarande lagparagraf skulle upphävas. Vad mena nu motionärerna med politiska brott, och varför skulle dessa brott intaga en undantagsställning i svensk straffrätt? Svaret på dessa frågor får man i motiveringen till ifrågavarande motion, där det heter: »Det är klart för var och en, att politiska brott utgöra en kategori för sig. De ha ej liksom andra brott framförts av ett fördärvat eller av naturen lågt sinnelag eller utgjort tillfälliga utslag av karaktärsvaghet, själviskhet eller skadelusta. De ha framgatt av övertygelse. De ha utförts för att tjäna en sak, en idé, de ha ofta direkt framsprungit ur en osjälvisk hängivenhet, större än den genomsnittliga. Man kan alltså omöjligen jämställa dem med andra brott — — —.»

Denna beskrivning på de s. k. politiska brotten låter ju mycket tilltalande, ja, man skulle rent av kunna föreställa sig, att det är förtjänstfullt och berömvärt att göra sig skyldig till politisk brottslighet. Men låt oss med utgångspunkt från motionärernas definition se till, hur det gestaltar sig i verkligheten. Låt oss tänka, att en person i övertygelse om, att han gagnar exempelvis en politisk meningsriktning, bringar någon om livet. Då skulle ju enligt denna definition föreligga ett politiskt brott. Gärningsmannen har icke handlat i syfte att bereda sig själv någon fördel,

*Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)*

utan han har handlat osjälviskt och oegennyttigt, handlat i övertygelse om, att han främjar en idé och kanske också gagnar politiska meningsfränder eller yrkeskamrater. Han bör sålunda enligt motionärernas mening vara straffri, och som konsekvens därav bör givetvis den, som förleder till sådant brott, och även den, som offentligen uppmanar härtill, vara straffri. Kan verkligen en sådan rättsuppfattning försvaras? Är det rimligt, att exempelvis en person, som offentligen uppmanar till politiskt mord, skall bli straffri endast därför att han handlar osjälviskt och därför att han lever i övertygelsen om att han främjar en viss idé och möjligen gagnar sina politiska meningsfränder eller yrkeskamrater? För mig står det klart, att en sådan uppfattning vilar på den gamla kända jesuitiska moralen, att ändamalet helgar medlen. Men den moralen varken kan eller får vara bestämmande för statens lagstiftande och lagskipande verksamhet.

Som jag förut antytt, äro motionärerna fullt medvetna om, att detta lagrum även riktar sig mot andra än s. k. politiska brott, men det bekymrar dem icke. För att bereda straffrihet för politiska brott, tveka de icke att ifrågasätta upphävande av lagrummet i dess helhet. Jag undrar, om motionärerna själva övervägt, vilka konsekvenser ett bifall till deras motion skulle medföra. Följden bleve givetvis den, att även en offentlig uppmaning till rena nidingdåd, till mord och plundringar skulle bli straffri. Men dithän får det icke gå. Så länge samhället är vad det bör vara ett rätts-samhälle, grundat på lagar och författningar, kan det icke tolereras, att ett offentligt provocerande till rättskränkningar får ohejdat och ostraffat fortgå. Statens uppgift är att skydda individerna till liv, frihet och egendom, men detta rättsskydd och detta övervakande skulle genom ett offentligt förledande göras illusoriskt. Varje försök att bereda straffrihet åt sadant förledande bör därför kraftigt tillbakavisas.

Reservanterna inom utskottet ha icke heller ansett sig kunna skänka motionärerna sitt stöd. De ha inskränkt sig till att yrka, att lagrummet skulle återföras till den lydelse det hade före 1906 års lagändring. Som skäl härför ha reservanterna anført, att genom denna lagändring yttrandefriheten skulle blivit ytterligare inskränkt och straffskalan onödigt skärpt. Vad den första anmärkningen beträffar, beror det utan tvivel på ett missförstånd, då man vill göra gällande, att gränserna för yttrandefriheten skulle genom 1906 års lagändring blivit snävare. Vad som var tillåtet att yttra dessförinnan, är tillåtet att yttra även nu trots lagändringen. Syftet med denna var endast att klart och tydligt angiva, att även en förtäckt uppmaning till brott var straffbar. Det är en känd sak, att den offentliga provokationen i allmänhet icke tar formen av direkt uppmaning till brott. Man väljer mera förtäckta, allmänna ordalag, man prisar en brottslig handling, och man berömmar den, som utfört denna handling. Om syftet med ett sådant uttalande är att förleda till brott, bör enligt vanlig rättsuppfattning en sådan uppviglare vara lika straffbar som den som

direkt uppmanar till brottets begående. En sådan förtäckt uppmaning till brott var straffbar även före 1906, men detta framgick icke med tillräcklig klarhet av lagparagrafens avfattning, och därför vidtogs denna ändring, för att icke någon tvekan skulle äga rum vid lagens tillämpning. Någon utvidgning av straffbarheten skedde icke härigenom.

Nu har man mot den lokution som använts i andra momentet av ifrågavarande paragraf, där det heter: »Där någon annorledes, såsom genom prisande av brottslig handling» o. s. v. anmärkt, att detta uttryck är så svävande och tänjbart, att till och med helt oskyldiga yttranden skulle kunna bli straffbelagda. Men även detta beror på en missuppfattning. För att ett uttalande, även om det innehåller prisande av brottslig handling, skall bli straffbart, förutsättes, att det skall vara ådagalagt, att detta uttalande skett i avsikt att förleda till brott. Där denna avsikt icke kan påvisas, föreligger icke straffbarhet.

Man har även anmärkt, att genom lagändringen 1906 straffskalan gjorts onödigt sträng, i det att straffet höjts från två års fängelse till fyra års straffarbete. Syftet med skärpningen var att så mycket som möjligt anpassa straffet efter den brottsliga handlingen. För ordinära fall var straffskalan böter och fängelse alldeles tillräcklig, men icke för uppmaning till grova brott. Om exempelvis en person inför en okritisk publik uppmanar till rena anarkistdåd, till meningslöst dödande av oskyldiga personer, så bör väl icke ett dylikt brott sonas med blott fängelsestraff. Vill man på detta område åstadkomma något genom straffhot, bör man nog välja kraftigare och strängare straffsatser än som förefanns före 1906 års lagändring.

Herr Sven Persson erinrade om händelserna efter 1906. Även jag vill erinra om dessa händelser. De äro sannerligen icke av den beskaffenheten, att de böra föranleda till en sänkning av straffskalan och ännu mindre till hela paragrafens borttagande. Även från socialdemokratiskt håll har man, då något mera upprörande våldsdåd ägt rum, reagerat, tagit avstånd och lagt ansvaret där det rätteligen bör ligga, nämligen hos uppviglarna.

Då denna fråga i fjol här debatterades, erinrade nuvarande ordföranden i lagutskottet om några uttalanden, som förekommo i den socialdemokratiska pressen i anslutning till det s. k. Amaltea-dådet. Så hette det i en tidning: »Det står fast, att det avskyvärda dådet i Malmö får skrivas på de herrars konto, som bedrivit handlingens propaganda.» I en annan tidning skrev man: »Dock är det väl ingen som icke inser, att hos dessa (= ungsocialismens huvudapostlar) är det som den egentliga skulden ligger till det skedda, att dessa äro de egentliga brottslingarna.»

Om det ligger något allvar i sådana uttalanden, bör man väl vara angelägen om, icke blott att de verkliga brottslingarna bli straffade, utan också att de få ett straff, som står i överensstämmelse med den brottsliga handlingens farlighet. Då lagrummet i

Om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen.
(Forts.)

*Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.*

(Forts.)

sin nuvarande lydelse, så vitt jag kan förstå, lämnar möjlighet härför, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Herr talman! Jag uppkallades av några ord av utskottets ärade ordförande, som ville göra gällande, att just den nuvarande tiden är olämplig för ett uttalande från andra kammarens sida till förmån för det förslag, som reservationsvis blivit framlagt av de socialdemokratiska medlemmarna av utskottet.

Jag måste säga, att jag icke kan följa honom i ett sådant betraktelsesätt. Från våra synpunkter har hela tiden rests ett alldeles bestämt och avgjort motstånd mot den skärpning av föreliggande lag, som ägde rum 1906. Vi ansågo redan då, att det var en olycklig väg man slog in på, när man både sökte göra bestämmelserna i lagen mera tånjbara på denna punkt och därtill ytterligare lade en skärpning av straffskalan.

Tånjbarheten har lett till, att trots att flera av dem, som genomdrevo lagen, icke åsyftat en sådan tillämpning av densamma i dess nya form, tillämpningen blivit sådan, att den uppkallat mot lagen ett enigt rättsmedvetande bland de breda lagren hos vårt folk. Jag vågar fälla ett så starkt omdöme, ty några av de fall, då lagen kommit att tillämpas, ha utan tvivel haft just den inverkan, som jag nu nämnde. Ett ytterst betecknande exempel härpå är det faktum att ingen mindre än Karl Staaff själv på sin tid ville åtaga sig att sköta försvaret för den förste som blev dömd och hårt dömd till straffarbete enligt denna lag, en man om vars politiska heder intet tvivelsmål råder ännu den dag i dag är.

Vi hade således från början en avgjord anledning till bestämt motstånd mot lagskärpningen av år 1906, och herr Holmdahls skäl för sitt påstående att denna ytterligare omfattning av lagen i själva verket endast skulle bero på ett missförstånd, tror jag icke håller streck. I varje fall ha de domar, som fällts vid flera tillfällen visat, att man gått längre än avsikten varit till och med hos dem som framdrevo själva lagskärpningen.

Vår ståndpunkt har under sådana förhållanden varit konsekvent densamma hela tiden, nämligen att vi ville ha bort denna särskilda utvidgning av 1906. Alltså har man ända in till förflutet år, även på yttersta vänsterkanten av det socialdemokratiska partiet, och så vitt jag känner förhållandena även inom de anarkiserande grupperna, vänt sig just mot den förhatliga skärpningen av 1906. Men i fjol fann man på, att det var lämpligare och mera »radikalt» att begära fullständigt upphävande av varje straff för uppmaning även till alldeles bestämda brott såsom mord och dylikt. Man ville således icke bara avskaffa skärpningen av 1906 och återföra lagen till sitt gamla skick före 1906, utan man ville även borttaga lagen sådan den gällde före 1906.

I det stycket kunde vi från det socialdemokratiska partiet icke följa med på denna nya utvecklingslinje, som icke tycktes oss tillräckligt genomtänkt och bärande, för att man verkligen borde slå

in på densamma, och alldeles samma ståndpunkt ha nu våra representanter i lagutskottet intagit. De ha velat halla fast vid, att man bör göra sådan ändring i denna lag, att vi få bort de där tilläggen av 1906, mot vilka en så gott som enhällig arbetaropinion står kompakt och övertygad sedan tolv år tillbaka.

Det invändes, som jag nämnde, mot detta, att just denna tidpunkt skulle vara mindre lämplig för en sådan åtgärd, och det är sant, att de rådande förhållandena ju äro av den art, att man kan på sina håll befara, att en smitta av osmälta lärör skall här och var kunna vinna insteg och göra sinnena beredda till ööverlagda handlingar. Men nog är det min fullkomliga övertygelse, att detta *icke* motverkas, om andra kammaren, även den nu valda andra kammaren, fortfarande skulle avvisa ett så billigt och befogat och verkligt folkligt önskemål som att dessa kautschuksbestämmelser av 1906 skulle komma bort. Jag är tvärtom viss på, att just det lugna medvetandet om, att man bör taga bort sådana möjligheter till missbruk av lagen, som ligga inneslutna i denna paragraf, missbruk i politiskt syfte under politiskt upprörda tider, just ett sådant förfaringssätt skulle vara mera ägnat att stärka förtroendet till att man kan komma fram på lagliga vägar, än ett motsatt tillvägagångssätt.

Jag kan därför icke följa herr Jakob Pettersson i hans uppfattning utan måste på det bestämdaste yrka bifall till den reservation, som är avgiven av våra representanter i lagutskottet.

Det anmärktes mot den i reservationen föreslagna skrivelsen, att den skulle vara obehöflig, enär det upplystes, att justitiedepartementet har under övervägande möjligheten att råda bot på det svåra missförhållande som yppat sig genom högsta domstolens prejudikat i det bekanta s. k. förräderimålet, då man på ett fruktansvärt sätt utsträckt området för vad som skall kallas »menighet» och inskränkte på rätten till enskilda överläggningar medborgarna emellan.

Den upplysning härom, som f. ö. redan lämnats i utlåtandet och reservationen, är ju värdefull att få, men nog tror jag, att det i alla fall vore önskvärt, om andra kammaren ville understryka, att just i den riktningen önskar man, att en omarbetning av lagen måtte ske, så att det icke måtte återupprepas, att man inkräktar på enskilda sammankomsters rätt, såsom skett genom det prejudikat som nyss nämnts. Jag tror således — och icke heller herr Pettersson ställde sig helt avvisande mot den tanken, eburu han satte i fråga om det var fullt lämpligt — att det vore lämpligt om en sådan opinionsyttring gjordes. Det skulle förstas i landet, om andra kammaren gäve en opinionsyttring, som ginge ut på borttagande både av det kautschuksmässiga i lagen och den skärpning, som skedde 1906, och som möjliggör ådömande av straffarbete, även där en sådan strafform icke är på sin plats. Det skulle också väcka anklag, om, såsom i den socialdemokratiska reservationen påyrkats, en sådan skrivelse beslutades, som strök under att man vill skaffa en skyndsamt utredning och få fram ett förslag

Om upp-
 hävande av 10
 kap. 14 §
 strafflagen.
 (forts.)

i syfte att lagen icke må kränka den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten.

Detta är helt visst i överensstämmelse med den ståndpunkt i avseende på dessa ting, som icke blott vårt parti hela tiden intagit, utan som nog har bakom sig ett flertal av Sveriges folk. Det är av vikt, att vi gentemot alla försök att begagna de oroliga tiderna till utvidgning av den reaktionära lagstiftningsmakten redan från början klart säga ifrån, att på de vägarna följa vi icke, utan vi lita fortfarande på friheten och på att man genom ett upplyst meningsutbyte skall slå ned osunda utväxter på samhällskroppen och föra utvecklingen fram på ett sätt, som kan bli till gagn och lycka för det stora flertalet av vårt folk.

Herr Månsson i Hagaström: Herr Holmdahl slutade med att säga, att de senaste tidernas händelser talade icke för bortskaffandet av sådana här lagar eller för strafflindringar, de talade tvärtom för straffskärpning.

Nu vet jag, att herr Holmdahl personligen är en av de ytterligt få män inom den svenska domarkären, som jag för min del har något förtroende för. Jag vet, att det är i bästa välmening han talar, och att han menar och tror på vad han säger. Men icke desto mindre vill jag som min uppfattning tillkännagiva, att han synes mig ha en grundlig felsyn på alltsammans. Tror verkligen herr Holmdahl, som väl ändå har läst historia, nyare och äldre, tror herr Holmdahl, att man med lagparagrafer, strafflagsparagrafer håller borta revolutioner? Det är alldeles barnsligt, fullständiga barnsligheter. Vad bryr varen sig om, hur kall vintern har varit, vad bryr den som glöder av omtanke om människors väl, den som drives av denna omtanke till kamp och som i årtal varit du med döden i denna kamp, vad bryr den sig om ert usla straffarbete eller edra fängelser? Det är ju den renaste enfald, som tänkas kan. Jag vill fråga herr Holmdahl en sak: hur mycket ha de 10 tusen hängda i Ryssland förmildrat ryska revolutionens böljor?

Jag å min sida kan ju inte gärna misstänkas för att vilja utsätta samhället för några onödiga skakningar. Framåt måste emellertid utvecklingen gå, med godo eller ondo, med godo helst, med ondo annars. Men inga onödiga skakningar.

Varför jag och många andra ha opponerat oss mot de här lagarna, är därför att de kränka en del av medborgarna, att de aldrig äro avsedda för alla, de äro avsedda för en del, för de missvärdade, för de bestulna, för dem, från vilka man tagit deras rätt till jorden, och som man ställt på livets skuggsida. Dessa lagar tillämpas aldrig mer än åt ett håll, de äro icke ämnade för annat.

Sågo vi icke här om dagen i Aftonbladet en artikel med uppmaning till mord på Åkerberg, Ljungberg och andra? Tro herrarna det blir åtal för sådant? Och högerpressen överflödar av sådana artiklar. Tror herr Holmdahl, att det i Sveriges land finns en

domare eller en domstol, som kan uppdrivas och vill fälla dem? Slått icke! Å andra sidan se vi de mest provokatoriska åtgärder från åklagarmaktens sida, åtgärder, vidtagna rent i syfte att mot de övriga få fram tillfälle till åtal mot dessa lagar. Det är en nedsmutsande, förnedrande skillnad mellan människor och människor, medborgare och medborgare. Häremot är det vi vända oss och måste vända oss som hederliga människor.

Jag har en hel del exempel, som jag kunde draga fram, men jag skall icke nu göra det, exempel på, när rena provokatörer från högerhåll gått fria, medan återigen de, som vid folksamlingar och under där avvägabragta diskussioner och under en hetsig stämning narrats att förgå sig, blivit bötfällda och fällda. Så verkar lagen.

När man ser nu på betänkandena, när man ser på denna lags föregående behandling och i dag ser på detta utskottsbetänkande och ser vidare på dessa reservationer, ja, då måste jag säga, att t. o. m. jag, som i allmänhet tror gott om människorna och tror på utvecklingen, är frestad att sätta mig ohägad ner och icke bry mig om ett spår mer, utan bara lägga armarna i kors.

I detta papper finnes en del citat från 1889, vittnande om stämningen i svenska riksdagen på den tid, när man icke debatterade Staaflagarna, utan när man debatterade de lagar, till vilka socialdemokraterna i dag yrka att man skall återgå. Herr Andersson i Skivarp kan så gärna stå upp och titta tillbaka i dag och förväna sig över, hur tiden skenar fort och människorna krypa sakta baklänges — i vissa avseenden då det gäller att gå baklänges är farten rätt hastig. När de lagar antogos, som socialdemokraterna i dag yrka att man skall återgå till, vad sade då herr Andersson i Skivarp om den lagen? Han sade: »Skola vi nu här avhända oss de friheter, som våra fäder för århundraden tillbaka tillkämpat sig och vi fått i arv av dem — skola vi med ett enda penndrag beröva oss dessa? . . . Jag vill icke vara med därom. Om vi lämna ifrån oss den fria yttranderätten, skola vi vara dåligt betjänta med det vi skola få igen.» I sanning, vi ha varit dåligt betjänta med vad vi fått igen. En förnedrande rättsskipning, allmän otillfredsställelse, oro, missnöje och oreda. Och vidare yttrade herr Andersson: »Jag vill därför icke, att vi skola lämna spelrum åt våra polismyndigheter och domare, så att dessa skulle en dag kunna trakassera fredliga medborgare, som i en folkförsamling yttrat ett förfluget ord, för vilket de under politiska stridigheter, då förhållandena äro andra än nu, skola fällas till böter och fängelse.» Så långt herr Andersson i Skivarp.

Om vi gå till andra, t. ex herr Waldenström, så finner jag, att han yttrat följande: »Min livliga övertygelse är, att en sådan lag som denna skall komma att göra mycken skada. Om den icke blir tillämpad, skall den hos folket slappa rättsmedvetandet och aktningen för lagens auktoritet i allmänhet. Blir den däremot tillämpad, isynnerhet om det sker med mannamån, så skall den å ena sidan föröka jäsningen och bitterheten bland folket, å andra

Om upp-
hävande av 19
kap. 14 §
strafflagen
(Forts.)

Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

sidan — och det betraktar jag såsom det farligaste — förhindra reformerandet av de sociala missförhållanden, som justitieministern själv förklarar vara orsaken till den socialdemokratiska rörelsen.»

Här är ju vidare en hel mängd andra citat. Där är Herslow. där är Olof Jonsson i Hof, där är Johansson i Noraskog, där är Bengtsson i Gullakra, där är Lyttkens, där är en rad av de bästa namn, som prytt denna kammars protokoll och prytt denna kammare någon gång. Allesammans äro emot denna lag, denna lag, till vilken socialdemokraterna i dag yrka, att man skall återvända. Det är ju ganska märkvärdigt att se. Dessa socialdemokrater, mot vilka denna lag är riktad, denna lag, som man då rasade emot, som hela Sverige reste sig emot, som mot en munkorgslag och en skändlighet, denna klav om halsen på 1889 års socialdemokrater, dessa samma socialdemokrater stå här i kammaren i dag och skaka på huvudena, så att man hör klavarna skramla om halsarna på dem. De ha nu kommit ifrån de tider och ifrån det sinnelag, när de själva så varmt brunno för människornas frigörelse. De ha kommit närmare den ståndpunkt, som Shakespeare låter Cæsar intaga, då han säger: »Jag vill se feta människor omkring mig, slätkammat folk, som sover gott om natten, men denne Cassius är alltför hållögd och alltför mager. Han tänker, och sådant folk är farligt.» Det är tyrannsynpunkten man håller på att glida iväg mot, fiendskapen mot dem, som intaga den plats nu, som man själv en gång intog, medan man själv akt tillbaka i en annan ställning. Nu stå de på justitieminister Örboms ståndpunkt av år 1889. De ha ofta i sina tidningar talat om Bourbonerna, som ingenting lärt och ingenting glömt. Men de ha lärt att intaga Örboms ståndpunkt, de ha glömt vad svensk ära och rätt till medborgarfrihet kräver, eller att varje man i landet skall behandlas lika och att man icke skall här söka införa främmande rätt i riket. Och när man infört främmande rätt, skall man sedan icke fejt och halsstarrigt hålla kvar den och göra som våra föregångare, när de i tullstridens dagar mättade sig ned det de stulo från folket. Då blevo de rädda för folket och ville göra munkorgslagar för folket. De gjorde ett missgrepp. Det missgreppet skola vi rätta.

Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr Helger: Då jag anslutit mig till den reservation, mot vilken herr Fabian Månsson så skarpt vände sig, så vill jag endast förklara, att detta har skett icke därför att jag däri vill inlägga den betydelsen att, då vi yrka återgående till paragrafen med den form den hade före 1906, vi därmed skola stå kvar på den ståndpunkten, utan att detta endast är ett steg till fri yttranderätt. Jag har ansett mig böra vara med på denna reservation, emedan man har någon utsikt att få den igenom, varemot det icke finnes någon utsikt att få motionen igenom. Jag har nämligen ansett det vara särskilt angeläget att avhjälp just de missförhållanden,

som bestå däri att myndigheterna kunnat ingripa mot vad som förekommit på enskilda möten.

Jag har endast velat göra denna anmärkning i anledning av det skarpa klander som herr Fabian Månsson riktat mot oss.

*Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)*

Herr Lindqvist i Kosta: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet för att lämna en saklig uppgift. I slutet av sitt anförande framhöll herr Fabian Månsson nämligen, att socialdemokraterna nu stå på samma ståndpunkt som justitieminister Örbom år 1889. Därmed har herr Månsson i likhet med motionärerna velat göra gällande, att 1889 års riksdag antog det lagförslag, som dåvarande justitieministern framlagt. Men så var ju icke förhållandet. Det förslag, som regeringen framburit, blev aldrig av riksdagen antaget. Första kammaren gick visserligen med på det, men däremot icke andra kammaren, och resultatet vart, att efter sammanjämkning i lagutskottet första kammaren frånträdde sitt beslut och anslöt sig till andra kammarens ståndpunkt.

När så motionärerna citera en del uttalanden, som gjordes vid denna riksdag av herr Andersson i Skivarp och herr Waldenström och andra, och vilka uttalanden nu blivit av herr Månsson upplästa, ber jag få säga, att, såvida jag läst rätt, härröra dessa anföranden från den första debatten, som hölls i detta ämne i andra kammaren. Då sedan sammanjämkningsförslaget diskuterades, vilket var av annat innehåll än justitieministern föreslagit, blevo också dessa herrars anföranden annorlunda än de voro första gången. Så t. ex. sade Waldenström vid den senare behandlingen av frågan, att han icke trodde, att våra agitatorer skulle vara så klumpiga, att de låte fånga sig i munkorgslagens maskor, och då skulle den vara föga farlig. Således var det helt annat resultat riksdagen vid detta tillfälle kom till än vad regeringen föreslagit. Detta torde väl i sin mån ha verkat så, att denna lag icke blivit så farlig, som man från början hade fruktat. Däremot ha 1906 års Staafflagar, som vi socialdemokrater alltid vänt oss emot, visat sig vara farliga. Därför har det aldrig rätt olika meningar om dessa lagar, utan vi ha ständigt varit överens om, att de borde borttagas, och att 10 kap. 14 § strafflagen borde återställas till den lydelse bestämmelsen hade före 1906.

Motionärerna synas utgå från, att detta lagrum kom till 1889, men det är icke fallet, utan paragrafen är, savitt jag kan finna, lika gammal som vår strafflag. Men vissa ändringar av bestämmelsen ha införts exempelvis 1887 och 1889.

Med vad jag nu yttrat har jag icke velat säga, att i och med den ändring, som riksdagen gjorde i justitieminister Örboms förslag år 1889, denna paragraf är sådan, att vi för vår del finna, att allt är väl beställt. Visst icke. Men, som jag yttrade i följ vid denna frågas behandling, är det icke lätt att stryka bort en paragraf i en lag, därför att den står i visst sammanhang med andra paragrafer, utan man måste då gå till en grundlig utredning av hela spörsmålet. Jag kan icke tänka mig annat, än att de,

Om upp-
stående av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

som väckt motionen, skola vara fullkomligt tillfredsställda med den reservation, som de socialdemokratiska representanterna i lagutskottet avgivit. Motionärernas syfte kan väl icke vara annat än det, som reservanterna säga, att de vilja komma till, nämligen att få lagparagrafen så skriven, att den icke kränker den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten. Detta syfte borde väl kunna ena oss alla, vilken ståndpunkt vi i övrigt intaga.

Då jag sålunda anser, att man genom denna reservation bör kunna vinna vad man bör vinna, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Pettersson i Södertälje: Flera talare ha erinrat om de debatter, som förts i riksdagen vid föregående tillfällen i detta ämne, och manat fram skuggor av gamla bädangångna kämpar för frihet och medborgarrätt. Det är också lockande att peka på denna frågas historia, även om det, som herr Månsson säger, kan vara nedslående för den, som tror gott om människorna, att kasta en blick på gångna tider och vad därmed sammanhänger.

Emellertid kan jag icke se, att det är riktigt, då man helt formalistiskt och abstrakt vill på fragans bedömande lägga den måttstock, som användes, när man behandlade den 1889 och 1906. Man hade varken 1889 eller 1906 bevittnat de anarkistdåd, som vi nu sett. Då hade man icke klart för sig, vad den våldsamma propaganda kunde åstadkomma, som visat sina verkningar i vara dagar.

Över huvud är det väl så, att frågan om en lag är behövlig eller icke måste avgöras med hänsyn till förhållandena, sådana de föreligga, när man skall fatta beslut i saken, och icke med hänsyn till förhållandena under gångna tider, och det är dock så -- det syntes även herr Branting vara villig medgiva -- att förhållandena nu icke äro på långt när desamma som 1889 eller 1906.

Herr Branting sade, att det var ett folkligt önskemål att få bort den ändring, som vidtogs 1906. Är det så säkert, herr Branting? De breda lagren, som han talade om, utgöras naturligtvis icke endast av mer eller mindre anarkistiskt anstuckna brottsliga element, utan till de breda lagren höra också stora skaror av socialdemokratiska arbetare, vilka ha rätt att säga att de alldeles icke stå på samma linje som dessa brottsliga anarkistiska element. Och de breda lagren utgöras vidare av stora skaror småbrukare och bönder, vilka också bestämt taga avstånd från denna anarkistiska propaganda. Jag kan icke föreställa mig, att dessa arbetare, dessa småbrukare och bönder verkligen skulle känna som ett önskemål att få bort en lag, som dock lämnar även dem ett skydd mot sådana våldsdåd, som vi sett på sista tiden, och vilka rikta sig mot medborgare i varje samhällsställning.

Herr Branting slutade med att säga, att han litade på frihetens och upplysningens makt. Jag tror också på frihetens och upplysningens makt, och jag tror, att den ännu icke till fullo visat

vad den kan åstadkomma. Men jag är säker på, att den icke räcker att i en tid som den nuvarande, då anarkiens fara är närmare än förut, skydda samhället mot denna fara.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Om upp
hävande af rö-
kap. 14 §
strafflagen
(Forts.)*

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få komplettera vad herr Lindqvist i Kosta nyss anförde med den upplysningen, att till och med Socialdemokraten, som på den tiden var radikal — antagligen även enligt vänstersocialisternas mening — efter ifrågavarande lagparagrafs antagande med tillfredsställelse konstaterade, att gifttänderna blivit utryckta ur densamma, och för det hade man naturligtvis att tacka de representanter från lantmännen, som voro med om att rycka ut gifttänderna. Det var om den saken i korthet. Jag tycker, att man icke bör taga så förskräckligt vid sig, innan man får reda på, hur det hänger ihop med den här frågan.

Det var icke för att säga detta jag begärde ordet, utan det var med anledning av herr Holmdahls anförande.

Herr Holmdahl försäkrar icke endast denna gång, utan det är ett allmänt talesätt, att samhället är ett rättsamhälle, grundat på lagar och författningar. Varför får man aldrig höra vid dessa uttalanden, att det även bör vara grundat på fullständig rättvisa och på klar medborgarrätt för alla välfrejdade och goda medborgare? Men detta, som bör höra till ett rättsamhälle, glömmes man, och verkan härav är, att stora folklager icke komma till sin rätt utan ställas vid sidan av densamma många gånger och på många områden.

Jag ber vidare få säga, att de insinuationer, som göras i frågeställning, huruvida vi socialdemokrater anse, att man strafflöst skall få uppmana andra att begå de grövsta brott, de insinuationerna borde sannerligen inhiberas efter den långa verksamhet, som socialdemokraterna dock bedrivit här, och efter de erkännanden, man dock fått göra, att hela den socialdemokratiska pressen vid varje tillfälle, när något brott blir begånget utav sådan natur, att det allvarligen bör klandras, lika bestämt som andra tidningar tar avstånd från detsamma. Och vem är det, som i främsta rummet bedriver upplysningsverksamhet bland de breda folklagren? Jo, de socialdemokratiska arbetarorganisationerna genom sina föreläsningar, genom sin litterära verksamhet, genom sina arbetarbibliotek. Och jag får säga herr Holmdahl och hans meningssfränder, att denna upplysningsverksamhet icke är av ringa betydelse i vårt land för att höja och fostra arbetare och deras vederlikar, som icke fått tillfälle att inhämta annan kunskap än den folkskolan ger, så att även de kunna rycka fram till att bli klarseende och förstående samhällsmedborgare.

Så insinueras det, att man vill taga bort denna paragraf eller ändra den för att man skall opåtalt kunna få uppmana till brottslighet, till våld emot den ena eller andra medborgaren. Jag tycker,

Om upp-
hårande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

att sådana argument knappast borde förekomma; ty de äro enligt min mening kränkande och värda att bestämt tillbakavisas.

Vidare talar man om Amaltheadadet. Ja, mina herrar, de brottslingar, som utförde detta, dömdes icke efter strafflagens 10 kap. 14 § utan för dem fanns det andra paragrafer av helt annan verkan, efter vilka de blevo fällda.

Man förklarade, att brottsligheten bland socialdemokraterna eller, som man säger, anarkisterna tilltagit sedan 1906 och att den alltjämt befinner sig i stigande. Vilka brott ha begåtts, om jag får fråga? Vi kunna påpeka, att Staafflagarna lett till, att ett stort antal personer dömts till 9 år och 11 månaders fängelse och fyra månaders straffarbete. Med den straffrättspolitiken tro ni, att man höjer folket och skapar en fullständigt laglig ordning, under det man försummar många andra åtgärder för att inge folket en verkligt djup samhällskänsla, för att lyfta det till en sådan ställning i samhället, att arbetet blir en glädje och att alla medborgare känna sig som fullt likställda i vad gäller samhällliga rättigheter.

Sedan säger herr Fabian Månsson, att, jag tror att uttrycket föll så, vi skulle återvända till denna lag, sådan den blev 1889. Nej, herr Fabian Månsson, det har icke reservanterna sagt, utan vi vilja ha en utredning av lagen, och sådana ändringar kunna göras i 10 kap. 14 § strafflagen första stycket, att lagen icke kränker den medborgerliga församlings- och yttrandefriheten, och därmed tror jag, att även herr Fabian Månssons rimliga anspråk böra vara fyllda i detta avseende.

Jag har velat anföra detta för att i någon mån klargöra min ståndpunkt.

Det angrepp, som nu framfördes, det är byggt på ett missförstånd av vår avsikt och helt visst oberättigat såväl som många andra angrepp.

Jag vidhåller mitt ykande.

Herr Månsson i Hagaström: Herr Lindqvist i Kosta sökte försvara reservanternas ståndpunkt med att den lag, som antogs 1889, icke var det Örbomska lagförslaget utan andra kammarens beslut i frågan, på vilket sedan efter jämkning första kammaren föll tillbaka. Han drog vidare fram ett yttrande av Waldenström, att lagen hade så grova maskor, att inga agitatorer skulle vara så dumma att sticka sina huvuden in i dem. Därmed ville herr Lindqvist i Kosta säga, att lagen är jämförelsevis ofarlig i den form, till vilken man ville återvända. Jag svarar: farlig eller ofarlig angår mig icke, farlig eller ofarlig har ingen betydelse. Ära eller vanära angår mig. Medborgarjämlikhet eller icke angår mig. Det är det frågan gäller. Skall den ena medborgaren vara en andra klassens, tredje klassens, sjunde klassens medborgare och den andra medborgaren en första klassens medborgare? Det är det, frågan här gäller, icke om lagen är så farlig eller icke. Lagen kan vara farlig ur samhällsordningens synpunkt, ty

ju mer man skruvar på locket, desto säkrare kan man vara, att det flyger i luften med en förskräcklig skräll, som Rysslands exempel nog så tydligt visar.

Herr Pettersson i Södertälje sade, att år 1889 visste man icke av anarkistdåden. Det är alldeles fel. År 1867, tror jag, hade Ibsen skrivit sin bekanta dikt Lincoln, där han tydligt visade, att ur den draksådd, som såddes i Europa, skulle just denna skörd spira upp. Jag skall icke besvara herrarna med att citera den, men den är en fullständig profetia om det samhällstillstånd, som vi levat i sedan dess allt mer och mer utpräglat. Jag råder herrarna, att ta ned Ibsens diktsamling och läsa den, så skola ni få se, att man kände till saken redan på den tiden. På den tiden pågingo ju nihilistdåden i Ryssland. På den tiden voro galgarna resta och fyllda med lik överallt i landet där österöver. Nog visste man om anarkistdåden. Men saken var den, att år 1888 hade man gått att klyva vårt folk i tullfrågan i en liten skattkrävande, ätande klass, och en stor skattebetalande trälände klass. Man insåg sin orättfärdighet. Man hade ju genom rent olagliga handlingar fått majoritet i andra kammaren. Man hade kastat ut en majoritet av folkets valda män och satt in en majoritet av juristknepets män, när de tjugutvå på Stockholmsbanken ramlade på Ångköksolles obetalta skattsedel, som herrarna minnas, i anledning av en bestämmelse, som sedermera upphävdes.

»Se, så ni farit fram på det viset», sade herr Herslow, som sedermera blev talman i kammaren. Han sade t. o. m. följande: »Som rövare ha herrarna kommit in här, och som rövare ha ni farit fram över näring efter näring och brandskattat till höger och vänster. Jag protesterar mot sättet och systemet, och en gång skall framtiden döma över er.» Sådana ord sades från herr Herslows sida; sådana ord var det, som kommo majoriteten i denna kammare år 1889 att tänka: Det är bäst att skjuta för regeln, så att man ej kan sprida upplysning bland folket om hur man bär sig åt med detsamma nu för tiden. — Som vi veta, var det ett förfärligt missnöje över tullsystemets seger i hela vårt land. En sådan kammare var det som antog den lag, som man nu vill falla tillbaka på bland socialdemokraterna. Det var icke på grund av den anarkistiska tiden utan på grund av, att man fruktade i andra kammaren sina egna gärningar, som den kom.

Herr Holmdahl: Herr talman! Herr Persson i Norrköping riktade med en viss skärpa ett angrepp mot mig, för att jag enligt hans påstående skulle ha insinuerat, att det socialdemokratiska partiet skulle tolerera uppmaningar till de grövsta brott. Om den ärade talaren hade velat ägna mitt förra anförande någon mera uppmärksamhet, hade helt visst detta angrepp från hans sida mot mig ej förekommit. Jag framhöll tvärtom i mitt uttalande, att man från det socialdemokratiska partiets sida hade, om några mera upprörande våldsdåd begåtts, kraftigt reagerat mot dessa, man hade tagit avstånd och lagt ansvaret där det rätteligen borde läggas,

Om upp-
hävande av 10
kap. 14 §
strafflagen.
(Forts.)

nämligen på uppvisningarna. Vad jag yttrade rörande strafflöshet för uppmaningar till våldsdåd avsåg, som nog en var borde ha insett, den konsekvens, som ett upphävande av ifrågakvarande lagrum i enlighet med motionärernas yrkande skulle medföra. Vad jag i det avseendet yttrat står jag för och har ingen anledning att taga det tillbaka.

Gentemot herr Månsson vill jag endast säga, att våra åsikter i denna fråga är så divergerande, att det skulle vara fullständigt ofruktbart att inleda någon vidare diskussion.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan, 2:o bifall till den av herrar Pettersson i Södertälje och Johanson i Gäre avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, 3:o avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation som avgivits av herr Persson i Norrköping m. fl., samt 4:o avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den under 3:o) upptagna propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen fann den under 4:o) angivna nu hava flertalets röster för sig. Men även härom begärdes votering, i anledning varav och sedan till kontraposition i voteringen om kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen, nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående lagutskottets utlåtande nr 20 antager yrkandet om bifall till den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den av herrar Pettersson i Södertälje och Johanson i Gäre avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 88 ja, men 97 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren med avslag å lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 20, bifaller den av herr Persson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herrar Pettersson i Södertälje och Johanson i Gäre vid utlåtandet avgivna reservationen.

Huvudvoteringen utföll med 90 ja, men 97 nej; och hade kammaren alltså bifallit den av herrar Pettersson i Södertälje och Johanson i Gäre avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Om upphävande av 10 kap. 14 § strafflagen.
(Forts.)

§ 13.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr vice talmannen, som yttrade: Jag tager mig friheten hemställa, att kammaren ville besluta att utse tio suppleanter i det särskilda utskott, varom kammaren tidigare i dag fattat beslut.

Detta förslag bifölls; och beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att företaga val av ledamöter och suppleanter i särskilda utskottet nr 2 lördagen den 16 innevarande mars.

§ 14.

Vidare gav herr talmannen på begäran ordet till

Interpellation.

Herr Jonsson i Hökhult, som anförde: Herr talman! 1909 års riksdag avlät i anledning av en motion inom andra kammaren en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att »Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke en lagstiftning bör komma till stånd för vinnande av kontroll å handeln med beredda kraftfodermedel, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kan föranleda».

Under normala förhållanden är kraftfodermedel en vara, som alltmer kommit i användning för djuruppfödning och mjölkproduktion, och man kan utan överdrift påstå, att dessa fodermedel i olika former användas icke allenast av samtliga jordbrukare både små och stora utan även en del icke jordbrukare, som för hushållsbehov och dylikt uppföda djur. Den kännbara brist, som nu förefinnes inom vårt land på mjölk, fläsk m. fl. viktiga livsmedel, är huvudsakligen beroende på att kraftfoder icke funnits att tillgå. Då sålunda kraftfodermedlen användas i stor utsträckning och äro oundgängligen nödvändiga för vår näringsmedelsproduktion, är det ett statsintresse av största vikt att tillse, att dessa varor underkastas sådan kontroll, att förfalskningar icke förekomma. Härigenom vinnes ökat förtroende och till följd därav ökad användning för dessa varor och såsom följd härav ökad produktion. Av de varor, som förekomma i allmänna handeln, äro kraftfoderämnena

Interpellation.
(Forts.)

bland dem som äro mest utsatta för blandningar och förfalskningar på olika sätt genom tillsats av mindre värdefulla — eller värdelösa och rent av för djuren skadliga ämnen av olika slag. Vid statens kemiska stationer finnes visserligen redan nu möjlighet att få kraftfodermedel kontrollerade, men då sådan undersökning endast sker på framställd begäran och icke är obligatorisk, saknar denna möjlighet för närvarande varje praktisk betydelse såsom kontroll över den allmänna handeln med dessa varor. För den lojala handeln kan en sådan kontroll icke vara till skada utan i stället till gagn.

Visserligen saknas kraftfoder för närvarande i den allmänna marknaden, men det vore önskvärt att den lag, som här avses, vore färdig att träda i tillämpning, då normala förhållanden äro inträtt. Då nu nio år förflutit, sedan ovannämnda riksdagsskrivelse avläts, men ännu intet resultat varit synligt, är det att befara, att denna viktiga fråga än ytterligare kommer att fördröjas.

På grund av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande frågor:

1) Är förslag till lag rörande obligatorisk kontroll å de till avsalu i handeln förekommande beredda kraftfodermedlen att vänta vid innevarande riksdag?

2) Om så icke är, har statsrådet för avsikt att påskynda utredningen för att kunna framlägga förslag i ärendet vid nästkommande års riksdag?

Ifrågavarande framställning bifölls.

§ 15.

Avgåvos följande motioner nämligen av:

herr *Moberger m. fl.*, nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 96, angående upprättande av praktiska ungdomsskolor;

herr *Leander*, nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 110, angående livränta till förre underofficerskorpralen Karl Manfred Olsson; och

herr *Hage m. fl.*, nr 337, om ändrad lydelse av §§ 9, 16, 19 och 21 riksdagsordningen.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,9 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.